

Vabariigi Valitsuse määruse
„Kurgja-Linnutaja maastikukaitseala moodustamine ja kaitse-eeskiri“ eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseaduse (edaspidi *LKS*) § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega uuendatakse olemasoleva vana kaitsekorraga kaitseala kaitsekorda, määratakse tsoneering, täiendatakse kaitse-eesmärke, täpsustatakse ala piire, moodustatakse Kurgja-Linnutaja maastikukaitseala (edaspidi *kaitseala*) ja kehtestatakse uus kaitse-eeskiri.

Kaitseala asub Pärnu maakonnas Põhja-Pärnumaa vallas Kurgja külas.

Kaitseala territoorium on olnud osaliselt kaitse all alates 25. veebruarist 1959. a, kui Vändra Rajooni Tööraha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee otsusega nr 32 „Looduskaitse objektide kinnitamisest“ võeti kaitse alla Kurgja-Linnutaja talu maa-ala. Samale alale moodustati 1961. aastal Pärnu Rajooni Tööraha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee 11. jaanuari 1961. aasta otsusega nr 8 „Looduskaitse kindlustamisest Vändra rajoonis“ maastikuline keeluala. 1964. aastal moodustati Pärnu Rajooni Tööraha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee 5. veebruari otsusega nr 26 samale alale riikliku tähtsusega maastikuline keeluala. Kurgja Linnutaja talu maa-ala kaitseala muudeti viimati 1991. aastal Pärnu Maakonnavalitsuse määrusega nr 319.

Vastavalt looduskaitseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei looda määrusega uut kaitseala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega kehtestatakse kooskõlas looduskaitseaduse § 13 lõikega 1 olemasoleva vana ehk uuendamata kaitsekorraga alale LKS-ile vastav kaitse-eeskiri, määratakse tsoneering, täiendatakse kaitse-eesmärke, täpsustatakse ala piire ja muudetakse kaitstava loodusobjekti tüüp maastikukaitsealaks. Kaitstavale alale jäänud Pärnu jõe osa arvatakse Pärnu jõe hoiuala koosseisu, kuna jõgi moodustab ühe katkematu terviku ning ühtne kaitserižiim võimaldab tagada paremat kaitset jõe-elustikule. Pärnu jõe hoiuala hõlmab Natura võrgustikku kuuluva Pärnu jõe loodusala.

Määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna vanemspetsialist Kirsi Loide (tel 447 7375, e-post kirsi.loide@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna juhtivspetsialist Nele Saluveer (tel 5693 9110, e-post nele.saluveer@keskkonnaamet.ee), eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti õigusosakonna vanemjurist Reelika Metshein (tel 5697 7994, e-post reelika.metshein@keskkonnaamet.ee), Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministerevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson, (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee), keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse alla võtmise eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala eesmärk on kaitsta pärandkultuuri ja kultuurilise väärtusega maastikku, kuhu kuuluvad C. R. Jakobsonile kuulunud talumaad, park ja Jakobsonide perekonna matmispaik, kaitsealale jäävaid kaitstavaid looduse üksikobjekte, maastikuilmet ning metsakoosluste (rohunditerikkad kuusikud ning soostuvad ja soo-lehtmetsad) liigilist, struktuurilist ja vanuselise mitmekesisust (maastik koos sellele iseloomulike koosluste, kasvu- ja elupaikade ning maastiku vaatelisuse säilimisega) ning käsitiivalisi (*Chiroptera*) ja nende elupaiku.

Vastavalt LKS §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus ning linnu- ja loodusdirektiivi rakendamine. Kurgja-Linnutaja maastikukaitseala kaitse all olemise eelduseks on ajaloolis-kultuuriline ja esteetiline väärtus ning kaitsealale eesmärgiks seatud väärtuste ohustatus, haruldus ja tüüpilisus.

Olemasolev Kurgja-Linnutaja talu maa-ala hõlmab endiseid C. R. Jakobsonile kuulunud talumaid ja on suure kultuuriloolise tähtsusega. Kaitsealal paiknevad kolm **muinsuskaitse all olevat objekti** ja **kaks kaitsealust üksikobjekti**.

Kurgja talu, kus aastail 1874–1882 elas Carl Robert Jakobson

Kurgja-Linnutaja talu hooned paiknevad Jakobsoni enda istutatud pargis. Huvitava arhitektuuriga elumajas paiknev ekspositsioon (muuseum asutati 3. septembril 1948. aastal) annab hea ülevaate Eesti ärkamisaja suurkuju C. R. Jakobsoni (1841–1882) elust ja tegevusest. See on Pärnumaa üks külastatavamaid muuseume ning ühtlasi ainus muuseum, kus tutvustatakse traditsioonilisi põllupidamis- ja loomakasvatamisviise. Talurahvakultuur on ka pärandkultuuri põhiline allikas. Pärandkultuur on osa rahvakultuurist kui rahva traditsioonilisest ainelise ja vaimse kultuuri pärandist. Senise põllumajandusliku tegevuse jätkamine on võimalik ka moodustataval maastikukaitsealal¹.

Kurgja talu kalmistu ja hauatähis

C. R. Jakobsoni perekonnakalmistu asub Kurgja tee ääres Pärnu jõe paremal kaldal kõrgete kuuskede varjul. Seda ümbritseb umbes meetrikõrgune, ca 120 cm läbimõõduga maakividest müür. Väravapostidel on valatud lillevaasid. Sissepääs sepiväravate kaudu. Perekonnakalmistule on maetud C. R. Jakobsoni abikaasa, lapsed ja mõned omaksed – kokku 11 kalmu. Pärast Jakobsoni surma 1882 on kohalik rahvas vedanud Jõest platsi nurka suure rändrahu. Samast aastast on müüris kiviplaat Linda seltsilt. Kalmistu müüri katet ja värava posti on remonditud 1950-ndatel.

Suurmehe kalmu ehib büst-monument, mis asetseb perekonnakalmistu tagaservas. Monumentaalse lahendusega hauatähis on kultuuri- ja kunstiajaloolise väärtusega kui tuntuima eesti skulptori J. Koorti loominguga kõrgperioodi (1917–1927) kuuluv kunstiteos, mis on pühendatud eesti rahvusliku liikumise väljapaistva tegelase C. R. Jakobsoni mälestusele. Monument koosneb prismaatilise kolmeosalisest graniitploki kujundatud alusest ja üle-elusuurusest poleeritud pindadega mustast Rootsi graniidist büstist. Büsti pea on modelleeritud suurte üldistatud pindadega, andes sellele monumentaalse jõulisuse. Monumendi ees paikneb

---

¹ Kultuurimälestiste register. Allikas:
<https://register.muinas.ee/public.php?menuID=monument&action=view&id=8352>.

hallist graniidist hauaplaat, mis kannab teksti „Siin puhkab / Eesti poliitika / Isa ja suur võitleja“².

Kalmistu „Surnumägi“

Tõenäoliselt on „Surnumägi“ kesk- ja varauusaegne (15.–17. sajand) külakalmistu. Rahvapärimeses on seda nimetatud ka katkukalmeks. 19. sajandi lõpul–20. sajandi algul on kartuliaukude kaevamisel leitud inimluid ja münte, mis on aga kaduma läinud. Kohal pole arheoloogilisi kaevamisi tehtud.

Pärandkultuur nagu kõik rahvakultuuri ilmingud on omavahel tihedas seoses, moodustades ühtse terviku erinevatest komponentidest, nii vaimsetest kui ainelistest. (Lembitu Tarang, 2007) Seega moodustab endiseid C. R. Jakobsonile kuulunud maid ümbritsev maastikuilme ja loodus olulise osa talumaa-alast ja läbi selle meie vaimsest pärandist³.

Kõik need elemendid moodustavad tervikliku maastiku, mille säilimiseks on oluline inimtegevus. Ohutegur on seejuures inimtegevuse liigne intensiivsus, näiteks ehitustegevuse, metsamajandamise, niitmise, väetamise käigus. Väetamine, niitmine, biotsiidi kasutamine jms intensiivne tegevus mõjub negatiivselt alal kasvavatele taimeliikidele ja elurikkusele üldiselt, vaesestades liigirikkust, muutes koosluste liigilist koosseisu. Kontrollimatu ehitustegevus ja metsaraie häirivad looduslikku tasakaalu ja rikuvad maastiku vaatesust. Metsaraie muudab alal välja kujunenud liigilist koosseisu ja struktuuri ning ehitustegevus võib lõhkuda maastikuilmet tehnilike komponentidega (uued, tänapäevased hooned), rikkudes samas väljakujunenud looduslikku kompositsiooni.

Kurgja-Tõnise taluaseme pärn (KLO4000670)

Kurgja-Tõnise pärn kasvab Kurgja talu maal Pärnu jõe paremal kaldal Kurgja talukohast põhjas, lagedal põllul, Kurgja teest ligikaudu 50 m kaugusel (teelt nähtav). Pärn on kaitse alla võetud 1959. aastal. C. R. Jakobsoni istutatud pärn on kaheharuline ja selle übermõõt on 562 cm, kõrgus 24 m ja võra läbimõõt 15 m (T. Aasma, 2007) (harude übermõõt kummalgi 305 cm). Pärnal suuri tüvekahjustusi pole. Võras on sees kuivanud oksid, osa neist suured, lehestik hõre. Pärna seisund on rahuldav, kuid elujõulisus nõrgeneb⁴.

C. R. Jakobsoni mänd (KLO4000669)

C. R. Jakobsoni mänd asub Kurgja talu maal Pärnu jõe paremal kaldal Kurgja talukohast põhjas, Kurgja teest ligikaudu 75 m kaugusel. Kirde suunas on noorem mänd (kõrgusega u 8 m) ja noori lehtpuid. Mänd on kaitse alla võetud 1959. aastal. Mändi übermõõt on 235 cm, kõrgus 17,5 m ja võra läbimõõt 9,5 m (T. Aasma, 2007). Tüvi terve ja ilma nähtavate kahjustusteta, hargneb 4,5 m pealt. Võra on puu lõunaküljele suunatud. Mändi seisund on väga hea⁵.

Kurgja-Linnutaja kaitse all olemise eeldus on liikide soodsa seisundi tagamiseks olulised haruldased **metsakooslused: rohunditerikkad kuusikud ning soostuvad ja soo-lehtmetsad.**

² Kultuurimälestiste register. Allikas:

<https://register.muinas.ee/public.php?menuID=monument&action=view&id=8353>

³ Kultuurimälestiste register. Allikas:

<https://register.muinas.ee/public.php?menuID=monument&action=view&id=11866>

⁴ EELIS (Eesti looduse infosüsteem), Keskkonnaagentuur. Allikas:

https://www.eelis.ee/default.aspx?state=2;572247461;est:ee;lisand;:&comp=objresult=ala.tyyp.Y&obj_id=178.

⁵ EELIS (Eesti looduse infosüsteem), Keskkonnaagentuur. Allikas:

https://www.eelis.ee/default.aspx?state=2;572247461;est:ee;lisand;:&comp=objresult=ala.tyyp.Y&obj_id=177.

Rohunditerikkaid kuusikuid leidub hea veevarustusega ja toitainerikka pehme mullahuumusega aladel maapinnalähedase liikuva põhjaveega paikades, sageli orgudes, nõgudes, nõlvade jalameil ja sooservades. Need metsad on kujunenud varasematest tamme-segametsadest. Lopsaka ja liigirikka rohurinde moodustavad peamiselt kõrgekasvulised rohundid ja kõrrelised, mis on eriti iseloomulikud sõnajala ja angervaksa kasvukohatüübi soostuvatele metsadele⁶. Rohunditerikaste kuusikute peamine ohutegur on metsaraie, mis rikub metsa struktuuri ja vanuselist koosseisu ning seeläbi halvendab sellele metsaelupaigatüübile omase elustiku säilimist.

Soostuvate ja soo-lehtmetsade hulka arvatakse soostuvaid metsi, madalsoometsi ja lodumetsi, mis kasvavad tasasel maal, laugetes nõgudes või nõlvade jalamil, kus põhjavesi on maapinna lähedal. Põhjavee tase on muutuv: kevaditi on see kõrge, ulatudes tihti maapinnale, suvel langeb sügavamale. Soostuvates metsades on turbahorisondi tusedus alla 30 cm, madalsoo- ja lodumetsades on keskmiselt või hästi lagunenud turvas sügavam⁷. Soostuvate ja soo-lehtmetsade peamised ohutegurid on metsaraie ja kuivendamine. Metsaraiega rikutakse metsa struktuuri ja vanuselist koosseisu ning seeläbi halveneb sellele metsaelupaigatüübile omase elustiku säilimine. Kuivendamine rikub sellele metsaelupaigatüübile iseloomulikku veerežiimi, mille tagajärjel kooslus muutub.

Metsakoosluste peamine ohutegur on intensiivne metsaraie ja kuivendamine. Koosluste kaitseks on vajalik seada metsa majandamisele piiranguid. Sellega kaitstakse ka elupaiku neile liikidele, kes eelistavad kasvupaigana majandusmetsadele peamiselt loodusmetsi, näiteks ungrukold. Märjemate metsakoosluste hea seisundi säilimiseks ei tohi samuti rajada ega taastada maaparandussüsteeme ega muul viisil muuta senist hüdroloogilist režiimi, et piirata kuivendamise negatiivset mõju. Metsade kuivendamine mõjub negatiivselt alal kasvavatele niiskuslembestele looduslikele liikidele.

Metsaraie on peamine ohutegur, mis toob kaasa mitmeid muutusi ka linnuliikide arvukuses, vähendades pesitsemiseks ja toitumiseks sobilikku maastikku. Sobilikud elupaigad asuvad maastikus nii killustunult, et näiteks kodupiirkonna alal ei pruugi olla nii sobilikku pesapaika kui ka toitumisalasad. Killustatus võib kaasa tuua kiskjate, näiteks rebase ja kähriku arvukuse suurenemise. Väike-kärbsenäpp on näiteks elupaigaspetsialist, kellel on madal levimisvõime ja seega mõjub killustunud maastik liigile negatiivselt. Kuna sobilikke ja optimaalseid kodupiirkondi jääb maastikus vähemaks, siis tõuseb liikidevaheline ja liigisisene konkurents, mis võib mõjuda negatiivselt arvukusele ja kohasusele. Muutub elupaikade mikrokliima ja saakloomade arvukus. Saakloomade hea seisund on aga positiivses seoses liikide edukusega. Väike-kärbsenäpp pesitseb edukamalt vanemates metsades (harva alla 40-aastases metsas), kus on õõnepuid või muid sobilike vanade puude struktuure, näiteks puutüükaid. Peale surevate ja surnud puustruktuuride kasutatakse pesapuuks ka elusaid vanu puid.

Kurgja-Linnutaja maastikukaitseala kaitse all olemise eeldus on **ohustatus, haruldus ja tüüpilisus**. Kaitsealale jäävad ohustatud kaitsealuste **käsiivaliste (*Chiroptera*)** elupaigad ning pesitsus- ja toitumisalad.

Käsiivalistest (*Chiroptera*) on Eestis ainsana esindatud sugukond nahkhiirlased (*Vespertilionidae*), kes on levinud troopikast parasvöötme põhjapiirini ning on rohkem kui 400 liigiga suurim käsiivaliste sugukond. Sellesse sugukonda kuuluvad suhteliselt väikesed, 4–50 g kaaluvad, enamasti tumedat, hallikat või pruunikat värvi käsiivalised. Nahkhiirlastele on

⁶ Paal, J., 2007. Loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamat. Auratrükk, Tallinn.

⁷ Paal, J., 2007. Loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamat. Auratrükk, Tallinn.

iseloomulik jätketeta nina, pikk ja peaaegu täielikult sabalennuse sees olev saba ning traagus, mille kuju on sageli liigispetsiifiline. Pimedas orienteerumiseks ja saagi püüdmiseks kasutavad nahkhiirlased peamiselt kajaalokatsiooni, saates välja ultraheliimpulsse.

Nahkhiirte aasta jaguneb tinglikult aktiivsusperioodiks ja talvitusperioodiks. Aktiivsusperiood kestab Eestis aprillist (maist) oktoobri-novembrini. Talvitumine algab nahkhiirte Eestis tavaliselt septembris-oktoobris ja lõpeb märtsi lõpus või aprillis. Perioodide täpse kestuse määrab välistemperatuur, mis piirab saakputukate ohtrust. Eestis kasutavad nahkhiired talvitumiseks peamiselt mitmesuguseid maa-aluseid ruume, mis on kaitstud (tugevate) miinuskraadide eest (koopad, keldrid, kaevud, hooned jne).

Eestis levinud nahkhiireliigid toituvad lülijalgsetest (*Arthropoda*). Peamiselt on saagiks putukad (*Insecta*), kuid toidus võib olla ka ämblikulaadseid (*Arachnida*). Nahkhiirte saagi hulgas on Euroopas esindatud kahetiivalised, kiletiivalised, ehmeitiivalised, ühepäevikulised, võrktiivalised, liblikalised, mardikalised ja ämblikulised. Veelendlane võib toiduks tarvitada ka väikesi kalu. Toitumispaikadena on eelistatud loodusliku ja mitmekesise taimestikuga veekogud ja nende kaldapuistud, putukarikkad lagedad alad (metsalagendikud, puu- ja põdsagruppidega rohumaad jm), metsad ning lineaarsed maastikuelemendid (metsaservad, teed, rajad, sihid, puuderead, hekid, alleed jm). Üldiselt on nahkhiirte arvukus toitumisaladel positiivses seoses putukate arvukusega: mida rohkem putukaid, seda arvukamalt on seal ka nahkhiiri toitumas. Metsadest eelistavad nahkhiired toitumisaladena puistuid, mis on hõreda alusmetsaga. Eestis on nahkhiirte saakputukate arvukus väga suur just looduslike kallastega veekogude ääres, kus leidub vanemaid, õõnsustega puid, seetõttu on ka Pärnu jõgi ja selleäärne kaldapiirkond nahkhiireliikidele tähtis toitumis- ja elupaik.

Eesti nahkhiirefauna peamised ohutegurid on nii suviste elupaikade kui ka talvituspaikade hävimine ja kvaliteedi halvenemine, keskkonnamürgid ning looduslikud mõjutegurid. Teatavates olukordades mõjuvad ohutegurid koos, mis on loodusliku fauna asurkondadele eriti ohtlik. Näiteks nahkhiirtele sobiva põlismetsa mahavõtmisel (majandustegevus raiete näol) mõjuvad ebasoodsalt korraga paljud ökoloogilised tegurid (kaovad varjepaigad, ahenevad toitumispaigad, kahaneb saakputukate arv, halveneb mikrokliima), mille tulemusel muutub paik nahkhiirtele kõlbmatuks. Samas on inimene loonud nahkhiirtele soodsaid elupaiku: ehitisi, kaevandusi ja teisi maa-aluseid varjepaiku, parke, tiike, veehoidlaid, pesakaste, varjekaste. Praegu on need nahkhiireasurkondade säilitamise seisukohalt väga olulised. Üks ohutegurite rühm on seega inimtegevuse lakkamine või muutumine selliselt, et inimtekkelised elupaigad kaovad või nende seisund halveneb⁸.

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Kurgja-Linnutaja maastikukaitseala kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taime- ja loomaliikide kaitseks. Samas pole nende eraldi kaitse-eesmärgina nimetamine vajalik, kuna eesmärgiks seatavate elupaikade ja koosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab ka nende liikide kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtutud kaitse-eesmärgina loetletud liikide ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, kelle elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus, või ka neile liikidele, kelle elupaigaelistused sarnanevad eesmärgina loetletud katusliikide omadega. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud need kooslused ja kaitsealused liigid, kelle kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise alaga. Kaitse-eesmärgiks on seatud ka need liigid, kelle soodsa seisundi säilimiseks pikaajaliselt (säilimiseks pikas perspektiivis) ei piisa ainult isendikaitsest. Teisi

⁸ Rennel, L., Leivits, M., Tõrv, T., Lutsar, L., Kalda, O. ja Kalda, R. 2017. Nahkhiirlaste (*Vespertilionidae*) kaitse tegevuskava.

kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende puhul on arvestatud, et eesmärgiks seatavate katusliikide ja koosluste alusel kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutusõiguse teostamisel saavutatakse nende liikide puhul kaitse-eesmärk (LKS § 14 lõige 2) LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse kaudu. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

Teadaolevatest II ja III kaitsekategooria liikidest, mida ei ole loetletud kaitseala kaitse-eesmärgina, leidub 2017. aastal tehtud inventuuri põhjal kaitsealal järgmisi kaitsealuseid liike: karukold (*Lycopodium clavatum*), harilik ungrukold (*Huperzia selago*) ja väike-kärbsenäpp (*Ficedula parva*).

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Kurgja-Linnutaja maastikukaitseala (kokku 76,2 ha) moodustatakse olemasoleva vana kaitsekorraga kaitseala põhjal. Moodustatav Kurgja-Linnutaja MKA on peamiselt kultuurilise ja ajaloolise ning maastikulise tähtsusega. Kaitseala kaitse-eesmärk on maastiku ning C. R. Jakobsonile kuulunud talumaade, pargi ja Jakobsonide perekonna matmispaiga, koosluste ja maastikuilme kaitse. Kõik need elemendid moodustavad tervikliku maastiku, mille säilimiseks on oluline inimtegevus. Ohuteguriks on seejuures inimtegevuse liigne intensiivsus näiteks ehitustegevuse, metsamajandamise, niitmise ja väetamise näol. Väetamine, niitmine, biotsiidi kasutamine jms intensiivne tegevus mõjub negatiivselt alal kasvavatele taimeliikidele ja elurikkusele üldiselt, vaesestades liigirikkust, muutes koosluste liigilist koosseisu. Kaitseala eesmärk on väärtustada lisaks pärandkultuurile ka pinnavormide ja maastikuilme säilimist, kaitsta seal leiduvaid kaitsealuseid looma- ja taimeliike ning säilitada metsakoosluste elustiku mitmekesisust.

Olemasolev Kurgja-Linnutaja talu maa-ala hõlmab endiseid C. R. Jakobsonile kuulunud talumaid ja on suure kultuuriloolise tähtsusega. Kaitsealal paiknevad kolm **muinsuskaitse all olevat objekti**. Ajaloomälestis registrinumbriga 8352 nimega „Kurgja talu, kus aastail 1874–1882 elas Carl Robert Jakobson“, ajaloomälestis registrinumbriga 8353 nimega „Kurgja talu kalmistu“ ning arheoloogiamälestis registrinumbriga 11866 nimega „Kalmistu „Surnumägi“, mis on kesk- ja varauusaegne (15.–17. sajand) külakalmistu. Surnumäe kalmistu muinsuskaitse piiranguvöönd jääb osaliselt kaitseala piiridest väljapoole. Kaitsealal paiknevad **kaitsealused üksikobjektid** Kurgja-Tõnise taluaseme pärn (KLO4000670) ja C. R. Jakobsoni mänd (KLO4000669).

Lisaks ajaloolis-kultuurilistele väärtustele seisneb Kurgja-Linnutaja kaitseala väärtus ka haruldaste, ohustatud ja tüüpiliste kaitsealuste liikide alana.

Kurgja-Linnutaja kaitsealal on registreeritud kuus **nahkhiire** liiki (tabel 1): hõbe-nahkhiir (*Vespertilio murinus*), põhja-nahkhiir (*Eptesicus nilssonii*), suurvidevlane (*Nyctalus noctula*), tiigilendlane (*Myotis dasycneme*), veelendlane (*Myotis daubentonii*) ja pargi-nahkhiir (*Pipistrellus nathusii*).

Üldiselt on nahkhiirte arvukus toitumisaladel positiivses seoses putukate arvukusega – mida rohkem putukaid, seda arvukamalt on seal nahkhiiri toitumas. Kurgja-Linnutaja maastikukaitsealal leidub nahkhiirlasi põhiliselt Pärnu jõe kalda äärsetel aladel ja tehisveekogude ääres aga ka lagedatel rohumaadel ning raietega juba majandatud metsades ja nende servades. Suurim leiukoht on märgitud aga häärberi ümber pargialale.

Tabel 1. Kaitsealal leiduvad kaitse-eesmärgiks seatud kaitsealused liigid.

Eestikeelne nimetus	Liik	Kaitse kat.⁹	Arvukus¹⁰	LoD lisa¹¹	EPN kategooria¹²
Ladinakeelne nimetus					
Hõbe-nahkhiir	<i>Vespertilio murinus</i>	II	2	IV	soodsas seisundis
Põhja-nahkhiir	<i>Eptesicus nilssonii</i>	II	2	IV	soodsas seisundis
Suurvidevlane	<i>Nyctalus noctula</i>	II	5	IV	ohulähedane
Tiigilendlane	<i>Myotis dasycneme</i>	II	2-5	II, IV	soodsas seisundis
Veelendlane	<i>Myotis daubentonii</i>	II	7	IV	soodsas seisundis
Pargi-nahkhiir	<i>Pipistrellus nathusii</i>	II	4	IV	soodsas seisundis

Lisaks haruldastele, ohustatud ja tüüpilistele kaitsealustele liikidele seisneb planeeritava Kurgja-Linnutaja maastikukaitseala väärtus ka seelses väärtuslikus koosluste süsteemis.

Kaitsealal 2017. aasta maikuu tehtud inventuuri kokkuvõtte kohaselt on C. R. Jakobsoni perekonnakalmistu ümbruses kõrge loodusväärtusega vanad metsad, kuigi neid on järjepidevalt turbe- ja sanitaarraietega majandatud. Metsaala läbib looduslik oja. Metsade majandamine on tekitanud mitmekesisust, kohati on järelkasvust sirgumas noorem mets. Teed ja sihid on matkajatele ja kalameestele läbitavad, puistud parkmetsailmelised. Jõe äärde jäävad metsaosad on enamasti esimese põlvkonna lehtmetsad, osaliselt kuusekultuurid. Väärtuslikum ala on oja kallastel paiknev **soostunud lehtmetsa-kooslus**, kuigi see on kuivenduse tõttu kaotanud loomuliku niiskusrežiimi. Leidub väikeseid ajalooliste vaigutamislõngedega määndide gruppe. Kogu piirkonda iseloomustavad endised looduslikud läbivooluga alad ja väikesed ojad. Vanad looduslikud metsad on struktuuri poolest sobilikud elupaigad paljudele ohustatud liikidele, eriti sammaltaimedele, seentele ja selgrootutele loomadele, peamiselt mardikatele.

⁹ Looduskaitsealade alusel kehtestatud kaitsekategooria selgitus:

I kategooria – liigid, kes on Eestis haruldased, esinevad väga piiratud alal, vähestes elupaikades, isoleeritult või väga hajusate asurkondadena ja/või liigid, kes on hävimisohus, kelle arvukus on inimtegevuse mõjul vähenenud, elupaigad ja kasvukohad rikutud kriitilise piirini ja väljasuremine Eesti looduses on ohutegurite toime jätkumisel väga tõenäoline.

II kategooria – liigid, kes on ohustatud, kuna nende arvukus on väike või väheneb ning levik Eestis väheneb ülekasutamise, elupaikade hävimise või rikkumise tagajärjel ning liigid, kes võivad olemasolevate keskkonnategurite toime jätkumisel sattuda hävimisohu.

III kategooria – liigid, kelle arvukust ohustab elupaikade ja kasvukohtade hävimine või rikkumine ja kelle arvukus on vähenenud sedavõrd, et ohutegurite toime jätkumisel võivad nad sattuda ohustatud liikide hulka.

¹⁰ Leiukoha vaatluse juurde märgitud arvukus (isendit).

¹¹ Kas liiki on nimetatud loodusdirektiivi lisades.

¹² Liigi ohustatuse kategooria Eesti ohustatud liikide punase nimestiku alusel.

Lisaks leidub alal selliseid vanu metsi, kus on peapuuliigiks kuusk. Sealsed **kuusikud** on kuuse domineerimisega soostunud, jänesekapsa, mustika ning jänesekapsa-mustika kasvukohatüübi metsad. Heas seisukorras, esinduslikke kuusikuid leidub kaitseala kaguosas. Metsakooslustest on alal esindatud ka puistuid, kus toimub soostumisprotsess. Soostuvaid metsi iseloomustab mosaiiksus – puid ümbritsevad tüvemättad ja leidub erineva veetasemega laiike.

Kurgja-Linnutaja kaitsealal leiduvad kaitsealused liigid, keda kaitse-eesmärgiks ei seata on karukold (*Lycopodium clavatum*), harilik ungrukold (*Huperzia selago*) ja väike-kärbsenäpp (*Ficedula parva*). Karukold on alal leitud kaitsealustest liikidest esindatud kõige suuremal pindalal, ca 13 ha suuruse polügooniga. Samas kinnitab inventuur, et liik kasvab alal hajusalt. Sobivaim kasvukoht on kuivem ja valgusküllane männi- või segamets. Harilik ungrukold kasvab alal, sarnaselt karukollale, hajusalt, fikseeritud on ca 1 ha suurune leiukoht. Kasvukohti võib leida kõikjalt Eestist. Enam eelistab varjukaid kuuse-segametsi. Mõlema liigi arvukus on kogu Eestis viimase Eesti taimede levikuatlase andmetel stabiilne¹³. Rohunditerikaste kuusikute kooslusesse jääb osa 14,5 ha suurusest väike-kärbsenäpi elupaigast. EELISE andmetel on 2009. aasta märgitud ala kahe paari pesitsus- ja peamiseks toitumispaiaks. Väike-kärbsenäpi arvukus Eestis on stabiilne¹⁴.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

LKS § 28 kohaselt moodustatakse maastiku säilitamiseks, kaitsmiseks, uurimiseks, tutvustamiseks ja kasutamise reguleerimiseks maastikukaitsealad. Kuna kaitseala peamine kaitse-eesmärk on säilitada väärtuslikke maastikuelemente, metsamaastikku ja seal kujunenud metsakooslusi, rakendatakse kaitstava loodusobjekti tüübina maastikukaitseala. Maastikukaitseala moodustamine ja kaitse-eeskirja kehtestamine annab võimaluse kaitsta alal ka liike ning esteetilist ja kultuuriloolist väärtust. Hoiuala kaitsekorda ei ole üldjuhul rakendatud Natura võrgustikku mitte kuuluvate alade puhul ja see ei võimalda mitme eri rangusega võõndi moodustamist ega metsamassiivi kaitset tervikuna. Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi.

LKS §12 lõike 1 kohaselt määratakse kaitseala, püsielupaiga ja kaitstava looduse üksikobjekti kaitsekord kaitse-eeskirjaga. Kaitse-eeskirjaga piiritletakse ühe või mitme eri rangusastmega kaitsevõõndi ulatus ning määratakse LKS-ga sätestatud piirangute osaline või täielik, alaline või ajutine kehtivus võõndite kaupa. Praegu kaitse all oleval Kurgja-Linnutaja talu maa-alal puudub kaitse-eeskiri ning alal kehtib praegu LKS-is sätestatud piiranguvõõndi kaitsekord. Kaitse-eesmärkideks seatud väärtuste peamine ohutegur on moodustataval kaitsealal inimõjulised negatiivsed muutused maastikus ja sellega kaasnevad muutused maastiku struktuuris. Kaitse-eeskirjaga on võimalik selliseid negatiivseid tegevusi reguleerida, seades LKS-ga seatud piirangutele ja kohustustele vastavalt kaitse-eesmärkideks seatud väärtuste omadustele erisusi ja lisatingimusi. C. R. Jakobsoni Talumuuseumi talus tegeletakse karjakasvatuse ja põlluharimisega. Talumuuseumi elatusallikas on turism, mis eeldab looduses liikumist. Samuti on muuseum varunud endale ise küttepuid ja kasutanud mõõdukalt tarbepuitu. Kaitse-eeskirjaga on võimalus lubada neid tegevusi kujul, mis ei takistaks kaitse-eesmärkide saavutamist ega piiraks muuseumi tegevusi senisel kujul. Kavandatav kaitsekord toetab C. R. Jakobsonile kuulunud talumaadel ajalooliselt kujunenud pärandkultuurimaastiku säilitamist ja Jakobsoni-aegse maakasutusviisi jätkamist võimalikult algsel kujul. Samas on

¹³ Kukk, T.; Kull, T.; Luuk, O.; Mesipuu, M. ja Saar, P. 2020. Eesti taimede levikuatlas 2020. Pärandkoosluste Kaitse Ühing. Tartu.

¹⁴ Elts, J.; Leito, A.; Leivits, M.; Luigujõe, L.; Nellis, R.; Ots, M.; Tammekänd, I.; Väli, Ü. 2019. Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. Tartu. Hirundo, 2019, 32 (1) 1–39.

kaitse-eeskirjaga võimalus seada tingimusi maastikuilme ja koosluse loodusliku tasakaalu, liikide ja vanuse mitmekesisuse säilitamiseks.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välispiir ja vööndite piirid

Kaitseala piiritlemisel on lähtunud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad ajaloolis-kultuurilised väärtused, loodusväärtused ja loodusväärtustele vajalik puhver ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (teed ja kraavid) ning mõõdistatud katastriüksusi. Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (möötkava 1:10 000) ja maakatastri andmeid seisuga oktoober 2022.

Kehtiva korra järgi on Kurgja-Linnutaja talu maa-ala tervenisti tsoneeritud piiranguvööndisse. Valdavas osas jääb piiranguvööndi kaitsereežiim kehtima ka moodustataval Kurgja-Linnutaja MKA-l. Kaitse-eesmärkideks seatud pärandkultuuri väärtuste kaitse on tagatud ka piiranguvööndi režiimis ning kuna C. R. Jakobsoni Talumuuseumi elatusallikaks on turism ning talus tegeletakse karjakasvatuse ja põlluharimisega, ei ole kaitseala põhikompleksile otstarbekas seada rangemaid piiranguid. Siiski on väärtuslikemate metsakooslustega ala arvatud sihtkaitsevööndisse, et tagada nende metsade mitmekesisuse ja iseloomulike liikide säilimine pikema aja jooksul.

Valdav osa kavandatavast kaitsealast järgib senise Kurgja-Linnutaja kaitseala välispiire. Sealjuures on piiri asukohta kehtiva põhikaardi järgi ajakohastatud, et see järgiks piiri senise asukoha vahetus läheduses olevaid looduses nähtavaid orientiire.

Välispiiri korrigeerimise tulemusel jäävad kaitsealast välja seni Kurgja-Linnutaja talu maa-ala kaitseala koosseisu kuulunud katastriüksused Vändra metskond 11 (93002:005:0272), Vändra metskond 8 (93002:005:0270), katastriüksus tunnusega 63801:001:0799, Kurgja tee (93002:005:0104; edaspidi jääb kaitsealale vaid 0,027 ha suurune osa Kurgja maantee sillast Laupa-Suurejõe teeni), 19251 Samliku-Kurgja tee (93002:005:0106), Vändra metskond 5 (93004:002:0140), 15171 Laupa-Suurejõe tee (93004:002:0005), Vändra metskond 27 (93004:002:0139), Jussi (93002:004:0237), Raba (93002:005:0280), Raba (93002:005:0279), Jussi (93002:005:0277), Kurgja-Antsu (93002:005:0011), Kurgja-Antsu (93002:005:0012), Metsaveeru (93002:005:0068), Risti (93002:005:0067), Lõuna (93002:005:0066), Särgava (93002:004:0179) ja Särgava (93002:004:0213). Need katastriüksused ei kuulu ajalooliselt Kurgja-Linnutaja talukompleksi hulka, lisaks ei asu seal looduskaitsealalt kõrge väärtusega kooslusi ega liigi elupaiku.

Kurgja-Linnutaja talu maa-ala koosseisu kuulunud katastriüksused Pärnu jõgi (63801:001:0786) (piir kulgeb mööda kaldajoont, seega võib katastriüksus osaliselt jääda ka kaitsealale) ja Kurgja-Linnutaja (93002:005:0009) arvatakse Pärnu jõe hoiuala koosseisu.

Seni Kurgja-Linnutaja talu maa-ala koosseisu kuulunud eraomandis olevad katastriüksused Nurme (93002:005:0065), Kurgja-Linnutaja (93002:005:0005) ja Kurgja-Linnutaja (93002:005:0064) kuuluvad ajalooliselt talu maa-ala koosseisu, kuid praeguseks ei ole neil säilinud ühtegi objekti (nt hooneid), mis viitaks toleaegele pärandkultuurile. Samuti ei asu seal looduskaitsealalt väärtusi (nt kaitsealuse liigi kasvukoht, vana mets). Lisaks asub Nurme kinnistu täies ulatuses õuemaal. Seetõttu tuleb kaitsealalt välja arvatud katastriüksuste omanikel arvestada, et varasem maamaksusoodustus kaob ära ja maamaksu tuleb hakata maksma täies ulatuses.

Olemasoleva Kurgja-Linnutaja talu maa-ala pindala on 103,8 ha. Piiride korrigeerimise tulemusena väheneb moodustatava kaitseala pindala võrreldes kehtiva Kurgja-Linnutaja talu maa-ala kaitseala pindalaga. Endise kaitseala maa-alast läheb sihtkaitsevööndisse 10,9 ha eramaad, piiranguvööndisse läheb 62,4 ha, millest 61,1 ha on eraomandis ja 0,5 ha riigiomandis ja 0,5 ha on omandi ulatus selgitamisel. Kaitsealalt arvatakse välja 23,3 ha, millest 18,3 ha on riigiomandis, 4,6 ha eraomandis ja 0,4 ha on omandi ulatus selgitamisel. Varem kaitsealale kuulunud alast läheb Pärnu jõe hoiualasse 7,5 ha, millest 0,04 ha on riigiomand, 0,6 ha on eraomand ja 6,9 ha on omandi ulatus selgitamisel. Juurde arvatakse ca 3,2 ha (eraomand), Kurgja-Linnutaja (93002:005:0004) katastriüksusest, mis kuulus juba varem suuremas osas kaitseala koosseisu. Katastriüksuse kaitse alla lisanduval osal asub karukolla kasvukoht. Ala liitmise tagatakse kaitsealuse liigi kasvukoha terviklikkus. Ühtegi uut katastriüksust kaitseala koosseisu ei arvata. Juurde liidetavast alast jääb sihtkaitsevööndisse 2,9 ha ja piiranguvööndisse 0,3 ha.

Kokku on moodustatava Kurgja-Linnutaja MKA pindala 76,2 ha, millest 75,2 ha on eraomandis, 0,5 ha riigiomandis ja 0,5 ha on omandi ulatus selgitamisel.

Kurgja-Linnutaja MKA piirneb Pärnu jõe hoiualaga ning varem Kurgja-Linnutaja talu maa-alale jäänud jõe osa lisatakse Pärnu jõe hoiuala koosseisu, kuna jõgi moodustab ühe katkematu terviku ja ühtne kaitsereežiim võimaldab tagada paremat kaitset jõe-elustikule. Samuti kuulub mainitud jõelõik Natura 2000 võrgustiku Pärnu jõe loodusala ja selguse mõistes on põhjendatud jõe osa maastikukaitsealasse mitte arvata. Pärnu jõe hoiuala ja loodusala kaitseeesmärk on elupaigatüübi jõed- ja ojad (3260) kaitse ning liikide hing (*Cobitis taenia*), võldase (*Cottus gobio*), jõesilmu (*Lampetra fluviatilis*), lõhe (*Salmo salar*) ja paksukojalise jõekarbi (*Unio crassus*) elupaikade kaitse. Pärnu jõgi on toitumisalaks piirnavatel aladel elavatele käsitiivalistele, kelle kaitse tagatakse läbi toitumisalaks oleva jõe elupaigatüübi soodsa seisundi tagamise. Seetõttu tekib kaitseala piiride muutmisega vajadus muuta ka hoiuala piire. Muudatus tehakse Vabariigi Valitsuse 18. mai 2007. a määruses nr 154 „Hoiualade kaitse alla võtmine Pärnu maakonnas“, kus määruse lisas esitatud Pärnu jõe hoiuala kaart asendatakse käesoleva määruse lisas esitatud kaardiga.

Eramaadega seotud muudatused:

Kaitsealal on eramaad kokku 75,2 ha, sellest jääb sihtkaitsevööndisse 13,8 ha ja piiranguvööndisse 61,4 ha. Kaitse alla lisandub varem kaitseta eramaad 3,2 ha (sellest 2,9 ha sihtkaitsevööndisse ja 0,3 ha piiranguvööndisse). Kaitse alt arvatakse välja 4,6 ha eramaad.

Täpsemad kaitseala ja selle vööndite piiritlemise põhimõtted on esitatud allpool.

Kaitseala koosneb kahest lahustükist, mida eraldab üksteisest Pärnu jõgi. Jõe paremale kaldale jääva lahustüki (42,5 ha) välispiiriks on 19250 Kurgja tee (93002:005:0104) katastriüksuse piir. Kurgja talu muuseumi külastamiseks mõeldud parkimisplats Kurgja-Linnutaja (93002:005:0004) katastriüksusel jääb kaitsealast välja. Jõeni jõudes on piiriks jõekallas (jõgi jääb kaitsealast välja). Lahustüki lääneservas kulgeb piir Kurgja-Linnutaja katastriüksuse piiril ja järgib seda, kuni jõuab taas Kurgja teeni.

Teine lahustükk (33,7 ha) jääb Pärnu jõe vasakule kaldale. Selle lahustüki põhjapiir kulgeb mööda Pärnu jõe kallast (jõgi jääb kaitsealast välja). Kurgja-Linnutaja (93002:005:0007) katastriüksuse ja Pärnu jõe kalda ristumispunktist kulgeb piir mööda katastriüksuste piire.

Kurgja teeni jõudes kulgeb piir mõttelise sirgena üle tee ning järgib siis taas katastriüksuste piire, kuni jõuab taas Pärnu jõe kaldale.

Kurgja sihtkaitsevöönd koosneb samuti kahest lahustükist, mis asuvad kaitseala loode- ja kagunurgas. Loode osasse jääva lahustüki (8,7 ha) lääne- ja põhjapiiriks on kaitseala välispiir. Idapiir kugleb Kurgja tee katastripiirilt mööda mõttelisi sirgeid kõlvikupiirini, läbides punkte koordinaatidel 58,66759000 ja 25,24408800 ning 58,66529326 ja 25,24389797. Kõlvikupiirile jõudes kulgeb piir mööda seda kuni teeni, siis suundub piir mööda teeäart (jääb vööndist välja 2 m puhvriga keskteljest) edela poole, kuni suundub mõttelise sirgena põhja poole välispiirile katastripiiri nurgapunkti.

Teine lahustükk (5,1 ha) asub Kurgja-Linnutaja (93002:005:0008) katastriüksusel. Selle lääne- ja põhjapiiriks on 15171 Laupa-Suurejõe tee (93002:005:0105) katastriüksuse piir ning ida- ja lõunapiiriks Kurgja-Linnutaja katastriüksuse piir. Vööndist on välja arvatud selle põhjaosasse jääv lagendik ja selleni viiv tee (piir järgib kõlvikupiiri ja mõttelisi sirgeid katastripiiri ja kõlvikupiiri vahel, läbides kraavide otspunkte).

Kurgja piiranguvöönd koosneb samuti kahest lahustükist, mida eraldab üksteisest Pärnu jõgi. Paremalt kaldal oleva lahustüki suurus on 33,8 ha ja vasakule kaldale jääva lahustüki suurus on 28,6 ha. Piiranguvööndi lahustükkide piir järgib välispiiri ja Kurgja sihtkaitsevööndi lahustükkide piiri.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Praegu kaitse all oleval Kurgja-Linnutaja talu maa-alal puudub kehtiv kaitse-eeskiri, mistõttu puudub ka LKS mõistes kaitse-eeskirjaga kehtestatud kaitsekord. Alal kehtivad LKS § 31 kohased piirangud. Moodustatavale Kurgja-Linnutaja MKA-le koostatakse kaitse-eeskiri ja kehtestatakse kaitsekord.

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal asuvaid ajaloolis-kultuurilisi ja loodusväärtusi. Ajavahemikul 11.05.2017–30.05.2017 tehti planeeritava maastikukaitseala lähiümbruses metsaelupaikade inventuur (teostas OÜ Metsaruum), mis hõlmas ka kaitseala territooriumi. Inventuuri eesmärk oli kaardistada vananenud kaitsekorraga alal ja selle ümbruses elupaigatüübid ning registreerida leitud kaitsealuste liikide leiukohad. Inventuur kinnitas juba varasemaid kaitsealuste liikide leide kaitseala territooriumil. Kultuurilise ja ajaloolise väärtusega mälestiste vaatlus ja andmete uuendamine toimus 2019. aastal (ekspert Nele Rent).

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal asuvate mälestiste, liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ning on proportsionaalne saavutatavale efektile.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (Eesti Vabariigi põhiseaduse (edaspidi PS) § 32). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on PS §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Tulenevalt PS §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja LKSi alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiollemuse säilimiseks peavad seadusest

tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate ajaloolis-kultuuriliste ja loodus-väärtuste säilimine. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala väärtused säilivad, väärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Metsamajandusliku ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Omandiõigus ja ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kavandatud kaitseala jagatud sihtkaitsevööndisse (Kurgja) ja piiranguvööndisse (Kurgja).

Seniste kaitstavate alade piiride muutmiseks ja kaitsekorra uuendamiseks tunnistatakse määrusega kehtetuks Vändra Rajooni Tööraha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee 25. veebruari 1959. a otsuse nr 32 „Looduskaitse objektide kinnitamisest“ alajaotis d ja Pärnu Rajooni Tööraha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee 11. jaanuari 1961. a otsuse nr 8 „Looduskaitse kindlustamisest Vändra rajoonis“ lisa 1 jaotis I. „Maastikuline keeluala“ ning Pärnu Rajooni Tööraha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee 5. veebruari 1964. a otsuse nr 26 „Looduslikult kaunite kohtade, parkide, põliste puude ja rändrahnude ja teiste kaitset vääriivate looduslike objektide säilitamiseks“ lisa 1 punkt I. „Maastikuline keeluala – Kurgja-Linnutaja“. Lisaks muudetakse määrusega Vabariigi Valitsuse 18. mai 2007. a määrust nr 154 „Hoiualade kaitse alla võtmine Pärnu maakonnas“ ja määruse lisas esitatud Pärnu jõe hoiuala kaart „Pärnu jõe_1“ asendatakse käesoleva määruse lisas 2 esitatud kaardiga (lisatud).

Kaitsealal ei ole poollooduslikke kooslusi, samuti ei leidu sihtkaitsevööndis pilliroogu ega adru, seetõttu ei käsitleta kaitse-eeskirjas nendega seotud tegevusi. Sihtkaitsevööndis ei reguleerita maaparandussüsteemi hoiutöid, kuna need puuduvad. Maaparandussüsteem on maaparandusseaduse tähenduses maatulundusmaa viljelusväärtuse suurendamiseks ja keskkonnakaitseks vajalike ehitiste kogum, mis on kinnisasja oluline osa tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 54 lõike 1 tähenduses. Küll aga jäävad sihtkaitsevööndisse üksikud vooluveekogud (üksikkraavid ja oja). Üksikuid olemasolevaid ehitisi teenindavaid kraave ei käsitleta maaparandussüsteemina, vaid rajatistena. Tee servades paiknevad kraavid on tee lahutamatud osad ja seal tuleb tegevuste kavandamisel lähtuda olemasolevate ehitiste hooldustööde punktist.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Inimestel on lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi, pidada jahti ning püüda kala kogu kaitsealal. Viibimisena käsitletakse ka ratsutamist, kuid siinjuures peab arvestama, et ratsamatkade korraldamist käsitletakse rahvaürituse korraldamisena ning see on reguleeritud määruse § 5 lõikes 3. Kaitseala on loodud eelkõige pärandkultuuri ja maastiku säilitamiseks ning eesmärgiks seatud liigid ei ole tundlikud jahipidamisega kaasneva häiringu suhtes. Kaitsealal asuvas muuseumis peetakse koduloomi ja jahipidamine aitab piirata ulukite arvukust alal. Jahti ulukite arvukuse ohjamiseks on peetud ja kalapüüki harrastatud juba ajalooliselt. Kuigi jõgi jääb kaitsealalt välja, loetakse kalapüügiks ka kaldalt õngitsemist ning kuna kaldaalad jäävad kaitsealale, siis on vajalik reguleerida ka kalapüüki. Jõeelustiku seisukohast reguleerib kalapüügieeskiri harrastuslikku kalapüüki piisavalt ja kuna

pärandkultuur on ala üheks kaitse-eesmärgiks ning jahipidamine ja kalapüük ala eesmärke ei kahjusta, siis seda ei piirata.

Telkimine ja lõkke tegemine on kaitsealal lubatud väljaspool metsamaad ja kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal (sh õuemaal) telkimisel ja lõkke tegemisel tuleb arvestada keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-des 35 ja 36 sätestatud, mille kohaselt on need tegevused lubatud üksnes maaomaniku loal. Telkimine ja lõkke tegemine metsamaal selleks ette valmistamata ja tähistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Reguleerimata telkimine ja lõkke tegemine kaitsealal seavad ohtu kaitseväärtuste säilimise, kuna suureneb negatiivne mõju kooslustele (tallamine, prahistamine, koosluste paigutine hävitamine, puude raie või lamapuidu kasutamine lõkke tegemise eesmärgil jne) ja kaitsealuste liikide elupaikadele. Telkimine ja lõkke tegemine väljaspool metsamaad selleks ettevalmistamata kohas on lubatud, kuna seal ei kahjusta need tegevused kaitse-eesmärkide saavutamist. Kaitseala rohumaadel ei ole registreeritud kaitsealuste liikide kasvukohti või elupaiku, tegemist on kultuuristatud rohumaadega, kus tehakse heina ja karjatatakse loomi. Ettevalmistamata kohas võib lõket teha kaitse korraldamisega seotud tegevustel, näiteks koosluste hooldustöödel, raiejätmete või heina põletamisel.

Talumuuseumi elatusallikas on turism, mis eeldab looduses liikumist ja suurt külastuskoormust. Muuseumi teenuste hulka kuuluvad haridusprogrammid, talukultuuri kool, ekskursioonid looduses jm ürituste korraldamine. Seetõttu lubatakse kaitse-eeskirjaga kuni 150 osalejaga rahvaürituse korraldamist selleks ette valmistamata ja kaitseala valitseja poolt tähistamata kohas. Rohkem kui 150 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ette valmistamata ja kaitseala valitseja poolt tähistamata kohas on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul, et kaitseala valitsejal oleks võimalik suunata ürituse toimumist, nii et see ei kahjustaks kaitseala kaitseväärtusi. Ettevalmistatud kohaks loetakse õuemaad (üldiselt kasutatakse õuemaad mõistet põhikaardile kantud õuemaad ala puhul. Antud juhul on Talumuuseumi hooneid ümbritsev ala põhikaardil märgitud haljasalaks, kuigi katastriüksuse kõlvikulise koosseisu andmetel on õuemaad pindala 0,14 ha.), teid ja radu.

Maastikukaitseala vetel on lubatud ujuvvahendiga sõitmine. Ujuv vahendiga sõitmist kaitsealal ei keelata, kuna see ei kahjusta loodusväärtusi. Kaitsealale jäävad tiigid, kus teoreetiliselt on võimalik ka ujuvvahendiga liigelda. Väljaspool maastikukaitseala asuv Pärnu jõgi on Pärnu jõe hoiuala koosseisus, kus ujuvvahendiga sõitmine on samuti lubatud.

Maastikukaitsealal on lubatud sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine teedel, jalgrattaga radadel. Ehitusseadustiku § 92 lõike 1 kohaselt on tee inimeste, sõidukite või loomade liikumiseks või liiklemiseks ettenähtud rajatis. Teede all mõistetakse ka ajalooliselt väljakujunenud ja kasutuses olevaid teid, kui nende kasutamine on võimalik pinnast kahjustamata. Olenevalt pealiskihist jagunevad teed kattega teeks, kruusateeks ja pinnasteeks. Pinnastee on põllu-, metsa või muu selline pealiskihita tee, mis on teeks rajatud või sõidukite liikumise tulemusena selleks kujunenud. Kaitseala teedel sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmisele kohalduvad liikluseaduses sätestatud nõuded ja piirangud. Vastavalt liikluseaduse (edaspidi LS) §-le 153 reguleerib maastikusõidukiga sõitmist kaitsealal kaitse-eeskiri. Kui kaitse-eeskiri ei sätesta teisiti, siis LS § 154 järgi tohib maastikusõidukiga teel sõita jõgede, teede ja muude takistuste ületamiskohtades ning lumega kaetud teel, mis ei ole mootorsõidukitele ajutiselt läbitav, ning teel, kus seda lubab liikluskorraldusvahend. Siinjuures tuleb arvestada, et füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal viibimist ja maatükil asuva tee või raja kasutamist reguleerib keskkonnaseadustiku üldosa

seaduse §-d 32 ja 33, kus on sätestatud, et teise isiku omandis oleval maatükil võib viibida üksnes omaniku loal, kuid luba viibida sellisel maatükil, välja arvatud õuemaal, eeldatakse olevat, kui omanik ei ole maatükki piiranud või tähistanud viisil, millest ilmneb tahe piirata võõraste viibimist maatükil, või kui tahe piirata viibimist ei ilmne muudest asjaoludest. Kuid sellise viibimise loa olemasolu ei eeldata mootor- või maastikusõidukiga võõral maatükil viibimise puhul. Maastikukaitseala on loodud eelkõige pärandkultuuri säilitamiseks ja kaitseala teed on pigem kohalikus kasutuses ning kuna C. R. Jakobsoni Talumuuseumi talus tegeletakse karjakasvatuse ja põlluharimisega, võib olla vajalik maastikusõidukiga liiklemine ka kaitseala teedel. Kuna teedel loodusväärtused puuduvad ja liikluskoormus piirdub vaid kaitsealal elavate inimestega, ei ole põhjendatud maastikusõidukiga teedel liiklemist keelata. Muudel juhtudel sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud töödel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel liinirajatiste hooldustöödel ning põllu- ja metsamajandustöödel. Sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmise piirangud on kehtestatud selleks, et vältida pinnasekahjustusi, samuti kaitsealuste taimeliikide kasvukohtade kahjustumist ning kaitsealuste linnuliikide häirimist.

2.5.4. Keelatud tegevused

Tegevus, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt LKS § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet (sh loodusliku rohumaa üleskündmine), koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda, anda projekteerimistingimusi, anda ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda veeluba, ehitusluba või esitada ehitusteatist, ja jahiulukeid lisaõõta.

2.5.5. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse suhtes.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

2.5.6. Sihtkaitsevöönd

2.5.6.1. Sihtkaitsevööndi eesmärgid

Sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate looduslike ja poollooduslike koosluste säilimiseks. Kaitsealal on Kurgja sihtkaitsevöönd.

Kurgja sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on elustiku mitmekesisuse, metsakoosluste liigilise, struktuurilise ja vanuselise mitmekesisuse säilitamine ning nendele kooslustele iseloomulike liikide, sh kaitsealuste liikide ja elupaikade kaitse. Kaitstavad kooslused on rohunditerikkad kuusikud ning soostuvad ja soo-lehtmetsad.

2.5.6.2. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud loodusliku veerežiimi taastamine. Veerežiimi taastamise all peetakse eelkõige silmas Pärnu jõel võimalike veerežiimi töid, mis võivad kaldaalal ulatuda osaliselt ka sihtkaitsevööndisse. Seega on kaitse-eeskirjaga jäetud võimalus lubada veerežiimi töid, kui Pärnu jõe hoiualal on vajalikud sellised tööd, mis ulatuvad ka maastikukaitsealale. Samuti võib tekkida vajadus sihtkaitsevööndisse jääva oja veerežiimi säilitamiseks või taastamiseks. Need on tegevused, mis on vajalikud elupaikade seisundi parandamiseks ja liigilise mitmekesisuse suurendamiseks ning mille tegemist kaitseala valitseja saab vastavalt vajadusele suunata.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile ning kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja taastamiseks vajalik tegevus. Koosluse kujundamisena võib kaitseala valitseja sihtkaitsevööndis lubada näiteks kujundusraiet üksikute puude väljaraiumise teel või häilude raiumist metsakoosluste mitmekesisuse taastamiseks, samuti metsa- ja võsaraiet vaadete avamiseks ning maastikuilme säilitamise ja taastamise eesmärgil. Kaitsealal olevates puistutes võib lubada liigilise mitmekesisuse kujundamist ja metsade bioloogilise mitmekesisuse suurendamist. Olenevalt koosluste iseloomust ja kaitse-eesmärkidest võib välja raiuda kiirekasvulisi keskealisi ja nooremaid puid, et anda valgust vanadele puudele ning laialehiste puude järelkasvule. Raietingimuste seadmisel tuleb arvestada, et raiutaval alal ei häiritaks vara- ega hilispeitsejaid (kakulised, rähnised, kotkad jt), mistõttu kaitseala valitseja võib sõltuvalt elustiku liigilisest koosseisust seada raietele ajalisi piiranguid. Raie tehnoloogia, aja ja puistu koosseisu nõuete kooskõlastamine kaitseala valitsejaga tagab kontrolli elupaikade soodsa seisundi säilitamise üle. Peale eeltoodu on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevused kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja taastamiseks, näiteks nahkhiirlaste elupaikade seisundi parandamiseks vajalikud tegevused.

Kaitseala valitseja nõusolekul on olemasolevate ehitiste hooldamine lubatud, et võimaldada vajaduse korral hooldada olemasolevaid teid, truppe jm ehitisi. Tee servades paiknevad kraavid on tee lahutamatud osad ja ka nende hoolamist käsitletakse ehitise hooldustööna. Ka selle tegevuse korral on oluline hinnata tegevuse mõju nii eesmärkidele kui ka ümbritsevatele aladele ning vajaduse korral suunata tegevust selliselt, et loodusväärtuste kaitse oleks tagatud.

2.5.6.3. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine, arvestades määrusega sätestatud erisusi.

Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndite peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega

kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitseala sihtkaitsevööndis lubatud majandustegevused. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevusi, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit.

Loodusvara kasutamisenä käsitletakse kõikide loodusviljade kasutamist asjaõigusseaduse tähenduses, välja arvatud need kasutusviisid, mida kaitse-eeskiri lubab (nt marjade ja seente korjamine, metsa kõrvalkasutus).

Lisaks on sihtkaitsevööndis keelatud uute ehitiste püstitamine, välja arvatud tee või tehnovõrgu rajatise püstitamine kaitsealal paikneva kinnistu tarbeks ja tootmisotstarbeta rajatise püstitamine kaitseala tarbeks. Kaitseala valitseja võib lubada rajada rajatise, mis ei ohusta kaitse-eesmärkide saavutamist või mis on hädavajalikud. Seega on võimalik lubada kaitsealale ehitada neid rajatise, millel puudub negatiivne mõju kaitseala loodusväärtustele, näiteks külastustaristu jms rajamist või näiteks paigaldada elektriline maakaabli, püstitada infotahvleid ja kaitseala tähised ning suunaviitu. Kuna ehitamise mõju nii eesmärkidele kui ka ümbritsevale alale (tallamine, häirimine, väärtuste hävitamine jne) sõltub suuresti rajatise eripärast, nagu asukoht, kasutatav tehnoloogia, ehituse maht ja aeg, siis tuleb seda iga kord eraldi hinnata, mistõttu on see tegevus jäetud kaitseala valitseja igakordseks kaalutlusotsuseks.

2.5.7. Piiranguvöönd

2.5.7.1. Piiranguvööndi eesmärgid

Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse.

Kaitsealal on Kurgja piiranguvöönd, mille eesmärk on pärandkultuuri ja pärandkultuurimaastiku, elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine ja taastamine, samuti kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitse. Piiranguvööndisse jäävad valdavalt ajaloolises kasutuses olnud talumaa alad, nahkhiireliste elupaigad ning vähemväärtuslikud metsad (noored, raiejälgedega metsad).

2.5.7.2. Lubatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, arvestades kaitse-eeskirjas sätestatud erisusi, mis on määratud §-des 6 ja 15.

Biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine on lubatud põllu- ja õuemaal. Talumuuseumi üks põhieesmärk on tutvustada ja korraldada muuseumi maa-alal põllumajandustootmist põhijoontes Carl Robert Jakobsoni kavandatud kujul. Kultuuripärandi säilitamine on ka moodustatava kaitseala üks kaitse-eesmärke. Talurahvakultuuri peetakse pärandkultuuri põhiliseks allikaks. Seetõttu sätestatakse kaitse-eeskirjaga erisused väetise ja biotsiidi kasutamise kohta põllu- ja õuemaal. Biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine kaitseala looduslikes kooslustes on keelatud. Põllu- ja õuemaad on tugevalt inimese poolt mõjutatud, mistõttu neid alasid ei loeta siinkohal looduslikeks kooslusteks.

Piiranguvööndis on lubatud roo varumine külmumata pinnasel. Roo varumine kaitsealal on oluline, kuna see on üks osa C. R Jakobsoni talumuuseumis talurahvakultuuri tutvustamisel. Pilliroogu kogutakse muuseumis õpitubade läbiviimiseks (roost esemete valmistamine). Kogutavad mahud on väikesed ja õpitubasid toimub pigem harva, seega roo varumise jätkamine sellises mahus ja sagedusega ei kahjusta kaitse-eesmärgiks olevaid väärtusi. Kuna igal talvel

pinnas ei külmu, on kaitse-eeskirjaga lubatud roo varumine ka külmumata pinnasel. Tegemist on alaga, kus rakendatakse talumuuseumi toimimisel loodust säästvaid ja jätkusuutlikku majandamist tagavaid võtteid, varutakse roogu vähesel määral ja käsitsi, mitte pinnast kahjustava raske tehnikaga, seega ei kahjusta roo varumine külmumata pinnaselt kaitse-eesmärke.

C. R. Jakobsoni Talumuuseumi üks tegevus on metsa hooldamine, mida tehakse võimaluse korral traditsioonilisel viisil, välistades intensiivsete metsamajandamise võtete kasutamist ning võimalikult loodust säästvalt ja jätkusuutlikult. Eelkõige hooldatakse metsa selleks, et tagada talumuuseumi külastajate ohutus. Samuti varub muuseum endale ise küttepuid ja on kasutanud mõõdukalt tarbepuitu. Arvestades, et sellised tegevused on üks osa talumuuseumi põhiväärtustest ja -olemusest, mida on järgitud juba muuseumi algusaastaist, ning asjaolu, et pärandkultuur on kaitseala üks kaitse-eesmärke, on oluline lubada metsa mõõdukat majandamist ka moodustataval kaitsealal. Lageraie ei võimalda metsamajandamist jätkusuutlikult ja loodust säästval viisil ning rikub olemasolevat maastikku, asendades puistud lagedate aladega ja muutes selliselt väljakujunenud maastikuilmet. Häilraiega toimuvad keskkonnamuutused sujuvamalt, sest liikidel on rohkem aega muutustega kohaneda.

Praegu kehtiv kaitsekord ei pruugi tulevikus tagada kaitseala metsade säilimist. Ala varasem haldaja (Carl Robert Jakobsoni Talumuuseum) ja praegune haldaja SA Eesti Maaelumuuseumid ei ole kasutanud lageraie tegemise võimalust, sest hindavad kõrgelt traditsioonilist metsakasutust ehk metsast võetakse puitu vaid muuseumi tegevustes vajalikus koguses. Valdavalt on metsa majandatud hooldusraietega. Muuseumi juhtkonnaga varem peetud koosolekul ja SA Eesti Maaelumuuseumiga peetud koosolekul (01.12.2022) on haldajad väljendanud ka ise soovi, et oleks lubatud just püsimeetsandusele sobilikud raieliigid. Muuseum ei soovi lageraie teha, sest lageraie ei sobi kokku muuseumi üldeesmärgiga. Seetõttu ei ole kavandatud piirangud haldajale üleliia koormavad. Kuna kaitse-eeskiri peab tagama alal olevate väärtuste kaitse ka kaugemas tulevikus, siis tuleb kaitse-eeskirjas sätestada vastavad piirangud.

Seega on piiranguvööndis kaitseala valitseja nõusolekul lubatud häilraie langi pindalaga kuni 0,5 ha. Veerraie pole lubatud, sest tekitaks loodusmaastikusse sobimatuid sirgeid koridore, mis suurendaksid tormimurru ja -heite ohtu, aegjärgse raiega majandamisel kaasneb lagedate alade teke. Vastavalt looduskaitseaduse §-le 31 võib piiranguvööndis seada raielangi suurusele metsaseadusest erinevaid piiranguid, kui need on vajalikud koosluse või kaitsealuse liigi säilimiseks. Raie tüübi ja raielangi suuruse reguleerimine on vajalik selleks, et muutused elupaiga struktuuris ei oleks järsud ega tugevad ning metsas säiliks igal ajahetkel teatud hulk olulisi elemente. Langi suuruse piiramine on oluline, et säilitada looduslik tasakaal. Lisaks on vajalik langi suurust piirata metsamajanduse intensiivsuse reguleerimiseks, et igal ajahetkel oleks piiranguvööndis eri vanusega metsi. Häilraie tagab majandamisvõimaluse ka kuuseenamusega puistutes. Häilraie korral mõjutatakse pinnast ja häiritakse elu piirnevas metsas vähe. Häilraied on väikese pindalaga ja sarnasemad looduslikule häilule. Nii tagatakse paremini koosluste ja liikide kaitse ning hoitakse ära liiga kiired muutused piiranguvööndi metsade vanuselises struktuuris. Lisaks kaitse-eeskirjaga reguleeritavatele raieliikidele jäävad endiselt võimalikuks ka valikraie ja hooldusraied. Selline metsade majandamise viis võimaldab piiranguvööndis teatud ulatuses metsa majandada, samas säilitab metsa funktsionaalsuse ja osa vanemast puistust. Lisaks sobib raie kokku projekteeritava maastikukaitseala eesmärkidega, milleks on väärtustada pärandkultuurmaastikku ja maastikuilme säilimist. Talumuuseumi üheks põhimõtteks on näidata põllupidamist ja metsamajandamist võimalikult traditsioonilisel

viisil, milleks ei sobi lageraie. Samuti rikub lageraie olemasolevat maastikuilmet, kuna asendab puistud lagedate aladega aastateks, muutes ka väljakujunenud ilmet aastateks.

Raiete puhul tuleb metsas säilitada puistu liikide ja vanuse mitmekesisus ning elustiku mitmekesisuse säilitamiseks jäetakse raielangile hektari kohta alles vähemalt 30 tihumeetrit puid, mis jäävad metsa alatiseks. Tähtsal kohal on vanemad, suurema übermõõduga puud. Eesmärk on, et suurem säilitatavate puude maht (30 tm) aitab kaasa jämedamate puude säilitamisele alal. Säilitatavate puude mahu määramisel on võetud arvesse alal olevate puistute tagavara. Vanade, jämedama übermõõduga puude suurem arv annab rohkem varje- ja toitumisvõimalusi elustikule, sealhulgas kaitse-eesmärgiks olevatele nahkhiirtele. See aitab kaasa ka erivanuselise puistu tekkele. Eri vanuses puud toetavad omakorda liigirikkuse arengut puistus. Elustiku mitmekesisuse tagamiseks alles jäetavad puud valitakse eri puuliikide esimese rinde suurima diameetriga puude hulgast, eelistades haabasid, mände ja kuuski. Metsas säilitatakse surnud puud, kõdu- ja lamapuit ning puude tüükad. Lagupuit ja tüükad on näiteks toiduallikaks putuktoiduliste lindudele. Säilitatakse ka sellised elavad puud, milles on õõnsused ja potentsiaalsed õõnepuud. Puuõõnsusi kasutavad nahkhiired peamiste looduslike varjupaikadena¹⁵. Vajalik oleks eelkõige säilitada just jämedaid põlispuid, mistõttu on seatud ka säilikpuude maht tavapärasest suurem.

Kuna metsamajandamine on kaitsealal üks olulisemaid ohutegureid, jäetakse raietegevus kaitseala valitseja igakordseks kaalutusotsuseks. Kaitseala valitsejale on jäetud kaalutusotsuse õigus, et luua tingimused metsakoosluste terviklikkuse parandamiseks, vähendada elupaikade fragmenteerumist ja parandada liikide elutingimusi. Näiteks saaks vajaduse korral soosida Eestis vähem levinud looduslikult kujunenud vanade kuusikute säilimist. Metsa majandamine võib oluliselt muuta maastikuilmet ja häirida negatiivselt kaitsealal elavaid kaitsealuseid liike (nahkhiirlased).

Lisaks on piiranguvööndis lubatud kaitseala valitseja nõusolekul veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine, näiteks loodusliku veerežiimi taastamiseks jõgedes, kaldakindlustuste rajamiseks ja hooldamiseks, tehisveekogude puhastamiseks ja nende looduslikkuse suurendamiseks. Veekogu veetaseme ja kaldajoone muutmine on üldjuhul keelatud, kuna mõjutab negatiivselt Pärnu jõge ja selle kaldaala, mis on oluline elu- ja toitumispaik kaitse-eesmärgiks olevatele nahkhiirlaste (*Vespertilionidae*) sugukonda kuuluvatele käsitiivalistele (*Chiroptera*). Veekogu veetaseme ja kaldajoone muutmine on jäetud siiski erandkorras kaitseala valitseja nõusolekul lubatuks, kuna Pärnu jõele jääb Kurgja pais, mis toetub maastikukaitseala kallastele ning tulevikus võib tekkida vajadus paisul teha töid või paisutust muuta, mis võib muuta praegust veetaset ja kaldajoont.

Kogu kaitseala on katastriplaanide kohaselt maatulundusmaa peamiselt metsamaa ja haritava maa kõlvikutega. Kaitseala koosseisu kuulub talumuuseumi kompleks, mis on aktiivses kasutuses olev, avalikuks külastamiseks mõeldud muuseum. Selle säilimine, korrashoid ja turvalisus on väga olulised. Kuigi piiranguvööndis on juba mitmeid hooneid, rajatise, teid ja radu, lubatakse kaitse-eeskirjaga kaitseala valitseja nõusolekul ka uute ehitiste, sh ajutise rajatise püstitamist. Kuna tegemist on Pärnu maakonna jaoks atraktiivse külastusobjektiga, siis võib tekkida vajadus rajada külastuskorralduslikult olulisi rajatise/ehitise, nagu näiteks infotahvliid, külastusviidad, laudteed. Kusjuures rajatise püstitamisel ehituskeeluvööndisse ei laiene rajatise püstitamisele kalda ehituskeeluvööndi ehituskeeld. Rajatistele erisuse loomine on vajalik, kuna piiranguvööndis asub aktiivse külastatavusega muuseum ja rajad, mis

---

¹⁵ Rennel, L., Leivits, M., Tõrv, T., Lutsar, L., Kalda, O. ja Kalda, R. 2017. Nahkhiirlaste (*Vespertilionidae*) kaitse tegevuskava.

võimaldavad alal ringi liikudes tutvuda pärandkultuurmaastikuga. Kaitse-eeskirjaga antakse kaitseala valitsejale kaalutusõigus lubada vajaduse korral uute teede, puhkekohtade, õpperadade jms rajamist kohtadesse, kus loodusväärtusi ei kahjustata. Kaitseala valitseja nõusolek on oluline selleks, et reguleerida tööde tegemise viisi ja aega nii, et see ei mõjutaks kaitse-eesmärke negatiivselt. Kuna ehitamise mõju nii eesmärkidele kui ka ümbritsevatele aladele (tallamine, häirimine, väärtuste hävitamine jne) sõltub suuresti rajatise eripärast, nagu asukoht, kasutatav tehnoloogia, ehituse maht ja aeg, siis tuleb seda iga kord eraldi hinnata, mistõttu on need tegevused jäetud kaitseala valitseja igakordseks kaalutusotsuseks. Hoonete ehitamisel ei rakendata ehituskeeluvööndi osas erandit, sest eeldatavalt on hoonete püstitamisel kaldale suurem mõju kui rajatistel. Seetõttu tuleb hoonete püstitamise korral arvestada kalda ehituskeeluvööndi ja vajaduse korral taotleda selle vähendamist.

Ehitustegevus on lubatud juhul, kui sellega ei kahjustata kaitse-eesmärke. Kaitseala valitseja hindab ehitustegevuse sobivust planeeritud piirkonda ja vajaduse korral seab täiendavaid tingimusi loa kooskõlastamiseks (eeskätt maatulundusmaal). Kaitseala seisukohalt on oluline vältida suuri kaevetöid ja maastikukaitsealale omaste vaadete rikkumist. Olemasolevate ehitiste lähedusse ehk õuemaale ehitamist üldiselt lubatakse, sest sellega ei mõjutata enam ala üldmuljet oluliselt. Uued ehitised ei tohi hakata maastikupildis domineerima.

2.5.7.3. Keelatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine, kuna see muudab maastikupilti ja ala reljeefi ning on kaitse-eesmärkidega vastuolus. Ühtlasi on antud asukohas uue maaparandussüsteemi rajamisel tugev negatiivne mõju kaitse-eesmärgiks olevatele liikidele ja elurikkusele. Maaparandussüsteem on maaparandusseaduse tähenduses maatulundusmaa viljelusväärtuse suurendamiseks ja keskkonnakaitseks vajalike ehitiste kogum, mis on kinnisasja oluline osa tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 54 lõike 1 tähenduses. Muuseumi maadel on praegu kaks maaparandusehitise reguleerivat võrku ning eesvool, üks maaparandusehitise reguleeriva võrgu ala jääb Pärnu jõe vasakkaldale ja on rajatud põllu- ja heinamaade hea toimimise eesmärgil, teine jääb paremkaldale ja on rajatud heinamaa viljelusväärtuse suurendamiseks. Piiranguvööndis võib olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutöid ja rekonstrueerimist teha. Hoiutöödeks loetakse vastavalt maaparandusseaduse §-le 44 maaparandussüsteemi ja selle maa-ala hooldamist ja uuendamist, agromelioratiivse ja kultuurtehnilise töö tegemist maaparandussüsteemi toimimise tagamiseks ning maatulundusmaa viljelusväärtuse säilitamiseks ja suurendamiseks. Maaparandussüsteemi rekonstrueerimine on olemasoleva maaparandussüsteemi plaanilahenduse, kuivendus- või niisutusviisi või ehitise konstruktsiooni oluline muutmine, sealhulgas avatud eesvoolu asendamine kollektoreesvooluga, või ehitise tehnoloogiline ümberseadistamine. Üksikuid olemasolevaid ehitisi teenindavaid kraave ei käsitleta maaparandussüsteemina, vaid rajatistena ja nende rajamine on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul.

Piiranguvööndis on keelatud maavara kaevandamine, kuna moodustatava maastikukaitseala üks kaitse-eesmärke on pinnavormide ja maastikuilme säilimine. Maapõueseaduse § 95 lõike 1 järgi on maavara ning maavarana arvele võtmata kivimit, setendit, vedelikku ja gaasi füüsilisest isikust kinnisasja omanikul õigus talle kuuluva kinnisasja piires võtta kaevandamisloata isiklikus majapidamises kasutamise eesmärgil. Soovituslik on jälgida, et eelmainitud tegevusega ei muudetaks oluliselt pinnavormi kuju või maastikuilmet.

Piiranguvööndis on keelatud puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine. Puhtpuistu kujundamine ja energiapuistu rajamine rikub metsakoosluste looduslikku tasakaalu ning liikide

ja vanuse mitmekesisust. Puhtpuistud ja lühikese eluearingiga puistud on liigivaesed ega ole loodusele omased. Kaitseala funktsioon on looduslikkuse säilitamine ja hoidmine, seega peavad metsades kasvama kodumaised liigid ja mets peab olema mitmekesine.

Puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt on üldjuhul keelatud, sest see kahjustab pinnast, mis rikub ala esteetilist väärtust ja kooslusi ning looduslikku taimestikku. Kuna igal talvel pinnas ei külmu, on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt, kui pinnas seda võimaldab.

3. Menetluse kirjeldus

Määruse eelnõu väljatöötamise kavatsus saadeti maaomanikele ja suurematele huvigruppidele tutvumiseks ja arvamuse avaldamiseks 30.10.2018. Ettepanekute esitamise tähtaeg oli 13.11.2018. Selleks ajaks saabus Keskkonnaametile kolm arvamust/ettepanekut. Väljatöötamise kavatsuse avalikkuse kaasamise koosolek toimus 15.11.2018 C. R. Jakobsoni Talumuuseumi ruumides (Kurgja küla, Põhja-Pärnumaa vald, Pärnumaa). Väljatöötamise kavatsuse tutvustamise perioodil tehtud ettepanekud ja Keskkonnaameti vastused neile leiab väljatöötamise kavatsusest¹⁶. Kurgja-Linnutaja maastikukaitseala menetlus algatati keskkonnaministri 30.oktoobri 2019. a käskkirjaga nr 1-2/19/696.

Kaitse-eeskirja eelnõu avalik väljapanek toimus ajavahemikul 05.–26.10 2022. Teade kaitse-eeskirja eelnõu avaliku väljapaneku kohta ilmus 29.09.2022 kohalikus ajalehes Pärnu Postimees ja üleriigilise levikuga ajalehes Õhtuleht. Lisaks avaldati eelnõu avalikustamise teade 29.09.2022 ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded. Menetluse dokumentidega sai tutvuda paberkandjal avaliku väljapaneku perioodil Keskkonnaameti Pärnu kontoris. Lisaks olid kõik materjalid kättesaadavad Keskkonnaameti veebilehel www.keskkonnaamet.ee.

Looduskaitseeaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti teated kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise kohta maaomanikele ja suurematele huvigruppidele tutvumiseks ja arvamuse avaldamiseks 29.09.2022. Ettepanekute esitamise tähtaeg oli 26.10.2022. Selleks ajaks saabus Keskkonnaametile 11 kirja arvamuste ja ettepanekutega, millele Keskkonnaamet vastas enne arutelu.

Ettepanekute hulgas oli ka sooviavaldus kaasamiskoosoleku korraldamiseks. Seetõttu toimus kaitse-eeskirja eelnõu avalikkuse kaasamise koosolek 22.11.2022 C. R. Jakobsoni Talumuuseumi ruumides (Kurgja küla, Põhja-Pärnumaa vald, Pärnumaa). Sellekohane teade ilmus 04.11.2022 kohalikus ajalehes Pärnu Postimees, 07.11.2022 üleriigilise levikuga ajalehes Õhtuleht ja ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded. Kaitse-eeskirja eelnõu tutvustamise perioodil saabunud arvamused, ettepanekud ja märkused ning avalikkuse kaasamise koosolekul tehtud ettepanekud on esitatud tabelis 2.

Tabel 2. Kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise käigus tehtud ettepanekud, seisukohad ja märkused.

<i>Ettepaneku tegija</i>	<i>Ettepaneku sisu</i>	<i>Tulemus</i>
SA Eesti Maaelumuuseumid	1. Ettepanek täiendada seletuskirja mõistete selgitustega (traditsiooniline metsa- ja põllumajandamine, õueala, õuema, hobumatkade korraldamine).	Arvestati osaliselt. 1. Seletuskirja täiendatakse mõistete seletustega.

¹⁶ Registreeritud Keskkonnaameti dokumendihaldussüsteemis 03.09.2021 nr 7-4/21/18808.

	<p>2. Ettepanek võimaldada maaparandussüsteemi rajamist piiranguvööndis.</p> <p>3. Ettepanek keelata võõrastel mootorsõidukiga sõitmine muuseumile kuuluvatel heinamaadel, põldudel ja koplites.</p> <p>4. Juhiti tähelepanu, et seletuskirjas on jäänud muutmata alade valdaja nimi.</p>	<p>2. Muuseumi maadel on praegu kaks maaparandusehitise reguleerivat võrku ja eesvool. Üks maaparandusehitise reguleeriva võrgu ala jääb Pärnu jõe vasakkaldale ja on rajatud põllu- ja heinamaade hea toimimise eesmärgil. Piiranguvööndis võib olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutöid ja rekonstrueerimist teha. Väärtustest lähtuvalt ei ole põhjendatud uue maaparandussüsteemi rajamise lubamine, kuid kaitseala valitseja saab kaalutlusotsusena lubada üksikkraavide rajamist, kui see väärtusi ei kahjusta.</p> <p>3. Kaitse-eeskirja eelnõu § 5 lõike 4 kohaselt on kaitsealal lubatud sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine üksnes teedel. Väljaspool teid võib sõita vaid järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud töödel, liinirajatiste hooldustöödel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel ning põllu- ja metsamajandustöödel. Siinjuures tuleb arvestada, et füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal viibimist ja maatikil asuva tee või raja kasutamist reguleerivad keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-d 32 ja 33. Seega on kaitse-eeskirjaga ja ka keskkonnaseadustiku üldosa seadusega juba välistatud mootorsõidukiga ja ka maastikusõidukiga sõitmine muuseumile kuuluvatel heinamaadel, põldudel ja koplites.</p> <p>4. Ettepanekut arvestati ja viidatud viga parandati.</p>
Transpordiamet	Ettepanek kaitseala moodustamisel ja kaitse-eeskirja väljatöötamisel arvestada Transpordiameti kohustusi riigiteede kaitse, teehoiu korraldamisel ja liiklusohutuse tagamisel.	<p>Arvestati.</p> <p>Kurgja-Linnutaja maastikukaitseala kaitse-eeskirja eelnõu koostamisel arvestatakse riigiteede teemaa ja tee kaitsevööndi ulatuses teehoiutööde ja liiklusohutuse tagamise vajadust.</p>
Eestimaa Looduse Fond	Ettepanek moodustada Kurgja looduskaitseala (pindalaga 401,4 ha), mis hõlmaks vananenud kaitsekorruga Kurgja-Linnutaja maastikukaitseala, piirkonnas asuvaid kaitsealuste liikide	<p>Ei arvestatud.</p> <p>Selleks et vältida praeguse kaitseala kehtetuks muutumist, on Keskkonnaameti ja Keskkonnaministeeriumi ühine kaitse-eeskirjade komisjon võtnud vastu otsuse menetleda vana kaitsekorruga ala ja ELF-i</p>

	<p>leiukohti, loodusdirektiivi I lisa elupaigatüübiks kvalifitseeruvaid alasid, vääriselupaiku ja nende vahele jäävaid olulisse Vahe-Eesti metsamaastikke ühendavasse rohekoridori kuuluvaid metsi.</p>	<p>ettepanekuala eraldi. Kurgja-Linnutaja maastikukaitseala (praeguse Kurgja Linnutaja talu maa-ala) kaitse-eeskirjal on esimene menetlusring läbitud ja teise ringi läbimisel saaks uus määrus kehtima hakata enne 2023. aasta 1. maid. ELF-i ettepanekuala (metsise elupaik ja metsaelupaigatüübid) jääb endiselt EELISesse projekteeritava Kurgja looduskaitsealana, kus kehtib looduskaitseaduse § 8 lõikes 6 toodud ajutine kaitse kuni on tehtud otsus ala kaitse alla võtmise või mittevõtmise kohta. ELF-i ettepanekut looduskaitseala moodustamiseks menetletakse edasi pärast seda, kui metsise kaitse edasiste põhimõtete osas on jõutud selguseni. Kui seejärel leitakse, et Kurgja looduskaitseala moodustamine ettepanekus esitatud piirides on põhjendatud, siis on võimalik ka selle liitmine talumuuseumit ümbritseva maastikukaitsealaga või eraldi kaitseala loomine.</p>
<p>MTÜ Roheline Pärnumaa</p>	<p>1. Ettepanek jätkata Kurgja looduskaitseala moodustamisega 18.02.2020 Eestimaa Looduse Fondi esitatud ettepaneku piirides.</p> <p>2. Ettepanek lubada metsi majandada püsimeetsana teaduslike põhimõtete ja eesmärkide järgi, tehes vajaduse korral valikraiet.</p>	<p>Ei arvestatud.</p> <p>1. Selleks et vältida praeguse kaitseala kehtetuks muutumist, on Keskkonnaameti ja Keskkonnaministeeriumi ühine kaitse-eeskirjade komisjon võtnud vastu otsuse menetleda vana kaitsekorraga ala ja ELF-i ettepanekuala eraldi. Kurgja-Linnutaja maastikukaitseala (praeguse Kurgja Linnutaja talu maa-ala) kaitse-eeskirjal on esimene menetlusring läbitud ja teise ringi läbimisel saaks uus määrus kehtima hakata enne 2023. aasta 1. maid. ELF-i ettepanekuala (metsise elupaik ja metsaelupaigatüübid) jääb endiselt EELISesse projekteeritava Kurgja looduskaitsealana, kus kehtib looduskaitseaduse § 8 lõikes 6 toodud ajutine kaitse kuni on tehtud otsus ala kaitse alla võtmise või mittevõtmise kohta. ELF-i ettepanekut looduskaitseala moodustamiseks menetletakse edasi pärast seda, kui metsise kaitse edasiste põhimõtete osas on jõutud selguseni. Kui seejärel leitakse, et Kurgja looduskaitseala moodustamine ettepanekus esitatud piirides on põhjendatud, siis on võimalik ka selle liitmine talumuuseumit ümbritseva maastikukaitsealaga või eraldi kaitseala loomine.</p> <p>2. Muudame uuendusraiate tegemise sätet piiranguvööndis. Lubatuks jääb vaid häilraie kuni 0,5 ha suuruse langina.</p>

<p>MTÜ Eesti Metsa Abiks</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ettepanek Kurgja-Linnutaja MKA kaitse-eeskirja kaitse-eesmärkide nimekirja täiendamiseks. 2. Ettepanek mitte arvata kaitse alt välja kõrge loodusväärtusega alasid, mis on praegu Kurgja-Linnutaja MKA sees. 3. Ettepanek arvata kõrgete loodusväärtustega alad (piiranguvööndisse jäävad metsad), mis on kavatsuse järgi piiranguvööndis sihtkaitsevööndisse. 4. Ettepanek karmistada piiranguvööndi piiranguid. 	<p>Ei arvestatud.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kaitseala moodustatakse eelkõige pärandkultuuri ja kultuurilise väärtusega maastiku kaitseks ja säilitamiseks, seega ei ole kõiki kaitsealal leiduvaid kaitsealuseid liike seatud kaitse-eesmärkideks. 2. Kurgja-Linnutaja MKA piirid viiakse vastavusse praegu kehtivate aluskaartidega, kuna kaitseala ja aluskaartide piirid on omavahel nihkes. Kaitseala piirid ei ole praegu koosõlas kehtivate katastriüksuste piiride ja põhikaardiga ning hõlmavad ka alasid, millel ei ole kultuurilisi, ajaloolisi või looduskaitselisi väärtusi ega olnud mõeldudki Kurgja Linnutaja talu maa-ala osana. Sisulisi piirimuudatusi on pigem vähe, välja arvatakse kaitseala piirile jäävad eramaad, kus loodus- või kultuuriväärtusi ei asu. 3. Kurgja-Linnutaja MKA väärtuslikud metsakooslused on arvatud sihtkaitsevööndisse, kus metsamajandamine on keelatud. Piiranguvööndisse jäävad metsad on juba varem majandatud ja on seega väiksema looduskaitselise väärtusega (2017. aasta inventuuri kohaselt ei ole tegemist Natura metsaelupaigatüüpide alaga) ning neil on pigem maastikuilme säilimise funktsioon. 4. Tegemist on vana kaitsekorraga kaitsealaga, mille puhul tulenevad kaitseala piirangud LKS-i §-st 31. LKS § 91 kohaselt on enne LKS-i kinnitatud kaitstavatel aladel § 31 lõikes 2 sätestatud tegevused lubatud valitseja nõusolekul, kui kaitsekord ei sätesta teisiti. Seega ei leevendata kaitsekorda võrreldes praegu kehtivate regulatsioonidega. Muudame uuendusraiate tegemise sätet piiranguvööndis. Lubatuks jääb vaid häilraie kuni 0,5 ha suuruse langina.
<p>Eraisik A. G</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ettepanek jätkata Kurgja looduskaitseala moodustamisega 18.02.2020 Eestimaa Looduse Fondi esitatud ettepaneku piirides. 	<p>Ei arvestatud.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Selleks, et vältida praeguse kaitseala kehtetuks muutumist, on Keskkonnaameti ja Keskkonnaministeeriumi ühine kaitse-eeskirjade komisjon võtnud vastu otsuse menetleda vana kaitsekorraga ala ja ELF-i

	<p>2. Ettepanek lubada metsi majandada püsimetsana teaduslike põhimõtete ja eesmärkide järgi, tehes vajaduse korral valikraiet.</p>	<p>ettepanekuala eraldi. Kurgja-Linnutaja maastikukaitseala (praeguse Kurgja Linnutaja talu maa-ala) kaitse-eeskirjal on esimene menetlusring läbitud ja teise ringi läbimisel saaks uus määrus kehtima hakata enne 2023. aasta 1. maid. ELF-i ettepanekuala (metsise elupaik ja metsaelupaigatüübid) jääb endiselt EELISesse projekteeritava Kurgja looduskaitsealana, kus kehtib looduskaitseaduse § 8 lõikes 6 toodud ajutine kaitse kuni on tehtud otsus ala kaitse alla võtmise või mittevõtmise kohta. ELF-i ettepanekut looduskaitseala moodustamiseks menetletakse edasi pärast seda, kui metsise kaitse edasiste põhimõtete osas on jõutud selguseni. Kui seejärel leitakse, et Kurgja looduskaitseala moodustamine ettepanekus esitatud piirides on põhjendatud, siis on võimalik ka selle liitmine talumuuseumi ümbritseva maastikukaitsealaga või eraldi kaitseala loomine.</p> <p>2. Muudame uuendusraiate tegemise sätet piiranguvööndis. Lubatuks jääb vaid häilraie kuni 0,5 ha suuruse langina.</p>
<p>Eraisik K. A. A</p>	<p>1. Ettepanek maastikukaitsealal laialdasema seire tegemine taime-, seene- ja loomaliikide tuvastamiseks ja neile edasiste soodsate olude tagamiseks</p> <p>2. Ettepanek kaaluda kaitsealal kaitsealuse laanepüü jahipidamise piiramist .</p> <p>3. Ettepanek kaaluda kõvakattega tee ääre (riigitee), mis on vastu kalmistut ümbritsevat metsa, niitmisaega, kuna sellel paiknevad mitmed kaitsealused käpaliste liigid (sh II kaitsekategooria).</p> <p>4. Ettepanek jätkata Kurgja looduskaitseala moodustamisega</p>	<p>Ei arvestatud.</p> <p>1. Maastikukaitseala territoorium jääb mitme riikliku seire alale (päevaliblikate koosluste seire, tolmeldajate koosluste seire, saarma seire, kahepaiksete koosluste seire). Vastavalt kaitstava ala eesmärkidele korraldatakse ka alal toimuvaid seireid. Kurgja-Linnutaja kaitseala peamine väärtus ja kaitse alla võtmise eesmärk on seotud ajaloo ja kultuuriga, kuna tegemist on C.R. Jakobsonile kuulunud talumaadega. Ala peamine eesmärk ongi hoida ja tutvustada toonases talus viljeletud elulaadi ja maastikku. Seega ei nähta alal ette ulatuslikke elustiku seireid.</p> <p>2. Kaitseala moodustatakse eelkõige pärandkultuuri ja kultuurilise väärtusega maastiku kaitseks ja säilitamiseks, seega ei ole kõiki kaitsealal leiduvaid kaitsealuseid liike seatud kaitse-eesmärkideks. Ka pole kaitseala esinduslikuks ja oluliseks elupaigaks laanepüüle. Laanepüü elupaigad jäävad kaitsealast väljapoole. Piiranguid tegevustele saab seada kaitsealal paiknevatest väärtustest lähtuvalt. Kuna jahipidamine ei ole ala maastikuilmele, kultuuripärandile ja metsakooslustele ohuteguriks, samuti ei</p>

	<p>18.02.2020 Eestimaa Looduse Fondi esitatud ettepaneku piirides.</p>	<p>pesitse kaitsealal teadaolevalt selliseid liike, kelle jaoks on jahipidamise piirang vajalik, ei ole ka jahipidamist piiratud. Samas ei ole alal ka olulist survet jahipidamiseks. Jahipidamise piiranguid on võimalik kaaluda kaitseala laienduse ettepaneku menetluse käigus.</p> <p>3. Vastavalt ehitusseadustiku §-le 71 on avalikult kasutataval teel tee kaitsevöönd, mis tagab tee kaitse, teehoiu korraldamise, liiklusohutuse ning vähendab teelt lähtuvaid keskkonnakahjulikke ja inimestele ohtlikke mõjusid. Majandus- ja taristuministri määrusest nr 92 „Tee seisundi nõuded“ tulenevalt on tee omanikul kohustus tagada tee korrashoid vastavalt määruse lisas esitatud seisundinõuetele. Nõuetes on välja toodud ka rohu lubatud suurim kõrgus, millest tulenevalt niitmist korraldatakse.</p> <p>Kurgja-Linnutaja MKA piiranguvöönd kulgeb kõnealuse tee äärest mööda teekatastrit, seega on tee jäetud kaitsealast välja ning seda ka mõttega et vastavalt vajadusele oleks tee omanikul võimalik teed hooldada. Ka juhul, kui tee arvata kaitseala koosseisu, on tee hooldus piiranguvööndis lubatud ja looduskaitseadus (<i>LKS</i>) ei võimalda ka kaitse-eeskirjaga seada sellele tegevusele kooskõlastamise kohustust ega tingmusi (nt niitmise aeg).</p> <p>4. Selleks, et vältida praeguse kaitseala kehtetuks muutumist, on Keskkonnaameti ja Keskkonnaministeeriumi ühine kaitse-eeskirjade komisjon võtnud vastu otsuse menetleda vana kaitsekorrage ala ja ELF-i ettepanekuala eraldi. Kurgja-Linnutaja maastikukaitseala (praeguse Kurgja Linnutaja talu maa-ala) kaitse-eeskirjal on esimene menetlusring läbitud ja teise ringi läbimisel saaks uus määrus kehtima hakata enne 2023. aasta 1. maid. ELF-i ettepanekuala (metsise elupaik ja metsaelupaigatüübid) jääb endiselt EELISesse projekteeritava Kurgja looduskaitsealana, kus kehtib looduskaitseaduse § 8 lõikes 6 toodud ajutine kaitse kuni on tehtud otsus ala kaitse alla võtmise või mitte võtmise kohta. ELF-i ettepanekut looduskaitseala moodustamiseks menetletakse edasi pärast seda, kui metsise kaitse edasiste põhimõtete osas on jõutud selguseni. Kui seejärel leitakse, et Kurgja looduskaitseala moodustamine ettepanekus esitatud piirides on</p>
--	--	--

		põhjendatud, siis on võimalik ka selle liitmine talumuuseumit ümbritseva maastikukaitsealaga või eraldi kaitseala loomine.
Eraisik T-L. K ja U. K	<p>1. Ettepanek jätkata Kurgja looduskaitseala moodustamisega 18.02.2020 Eestimaa Looduse Fondi esitatud ettepaneku piirides.</p> <p>2. Ettepanek lubada metsi majandada püsimetsana teaduslike põhimõtete ja eesmärkide järgi, tehes vajaduse korral valikraiet.</p>	<p>Ei arvestatud.</p> <p>1. Selleks et vältida praeguse kaitseala kehtetuks muutumist, on Keskkonnaameti ja Keskkonnaministeeriumi ühine kaitse-eeskirjade komisjon võtnud vastu otsuse menetleda vana kaitsekorraga ala ja ELF-i ettepanekuala eraldi. Kurgja-Linnutaja maastikukaitseala (praeguse Kurgja Linnutaja talu maa-ala) kaitse-eeskirjal on esimene menetlusring läbitud ja teise ringi läbimisel saaks uus määrus kehtima hakata enne 2023. aasta 1. maid. ELF-i ettepanekuala (metsise elupaik ja metsaelupaigatüübid) jääb endiselt EELISesse projekteeritava Kurgja looduskaitsealana, kus kehtib looduskaitseaduse § 8 lõikes 6 toodud ajutine kaitse kuni on tehtud otsus ala kaitse alla võtmise või mitte võtmise kohta. ELF-i ettepanekut looduskaitseala moodustamiseks menetletakse edasi pärast seda, kui metsise kaitse edasiste põhimõtete osas on jõutud selguseni. Kui seejärel leitakse, et Kurgja looduskaitseala moodustamine ettepanekus esitatud piirides on põhjendatud, siis on võimalik ka selle liitmine talumuuseumit ümbritseva maastikukaitsealaga või eraldi kaitseala loomine.</p> <p>2. Muudame uuendusraiate tegemise sätet piiranguvööndis. Lubatuks jääb vaid häilraie kuni 0,5 ha suuruse langina.</p>
MTÜ Eesti Erametsaliit	<p>1. Märkus: mida võetakse ette siis kui Kurgja-Linnutaja maastikukaitseala rohunditerikastes kuusikutes hakkab massiliselt levima kuuse-kooreürask (<i>Ips typographus</i>)?</p> <p>2. Juhiti tähelepanu, et seletuskirja ühest lõigust võib nähtuda usaldamatus</p>	<p>Selgitati.</p> <p>1. Keskkonnaamet analüüsis 2020. aastal kaitsealade läheduses asuvate metsade nakatumist ürasekiga. Analüüsi käigus selgus, et kaitsealade läheduses asuvad metsad ei ole ürasekiga rohkem nakatunud kui majandusmetsad¹⁷. Ürasekid on üks osa looduse mitmekesisusest ja puude suremine on osa looduslikest protsessidest. Vanemates metsades elab palju liike, kes üraseki levikut looduslikult takistavad, näiteks rähniliised. Kuid</p>

¹⁷ [2020. aasta Lõuna-Eesti aerofotode analüüs.](#)

	<p>maaomanike suhtes ja et aktiivne koostöö maaomanikega tõstab tahet panustada efektiivsesse looduskaitseesse.</p>	<p>üraskite leviku takistamiseks on võimalik riputada üles ka feromoonpüünised.</p> <p>2. Keskkonnaameti eesmärk on tagada väärtuslike alade kaitse koostöös maaomanikega ja kaitse-eeskirjade koostamine on üks moodus, kuidas tagada kõikide osapoolte selge arusaam väärtuste kaitsmiseks vajalike tegevuste või tegemata jätmiste osas. Väga oluliseks kaitseväärtuste säilimise tagamise meetodiks on siinjuures ettevaatusprintsipiibist lähtuvalt olulise negatiivse mõju ennetamine, mis tähendab, et tingimusi tuleb kaitse-eeskirjas seada ka pikemat perspektiivi ja tuleviku olukordi silmas pidades. Vastavalt muudame seletuskirja, et meie mõte oleks arusaadav.</p>
--	---	---

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Kurgja-Linnutaja maastikukaitseala kaitse ei ole seotud Euroopa Liidu (edaspidi EL) õigusega.

Vabariigi Valitsuse 18. mai 2007. a määruse nr 154 „Hoiualade kaitse alla võtmine Pärnu maakonnas“ muutmisel on arvestatud EL õigusaktidest nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).

Loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslike elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vastavalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri“ lisa 1 punkti 2 alapunktile 337 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Pärnu jõe loodusala, mis hõlmab Pärnu jõe hoiuala. Seetõttu tuleb Pärnu jõe hoiualal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Pärnu jõe loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. a otsusega 2008/24/EÜ, millega võeti vastavalt loodusdirektiivile vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2007) 5402 all, ELT L 12, 15.01.2008, lk 118–382). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 16. veebruari 2022. a rakendusotsusega (EL) 2022/232, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu viieteistkümnnes uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbri C(2022) 855 all, ELT L 39, 21.02.2022, lk 368–619).

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek muuta Pärnu jõe loodusala piire selliselt, et need ühtiksid Pärnu jõe hoiuala piirimuudatustega. Loodusala piirid viiakse kooskõlla Pärnu jõe hoiuala osaga, mis piirneb Kurgja-Linnutaja maastikukaitsealaga.

Pärnu jõe loodusala osakaal väheneb Pärnu jõgi (63801:001:0764), Särghava (93002:004:0179), Tammealuse (93002:004:0180), Särghaua (93002:004:0189), Kurgja-Linnutaja (93002:005:0007), Kurgja-Antsu (93002:005:0011), Kurgja-Linnutaja (93002:005:0063), 19250 Kurgja tee (93002:005:0104) ja Jussi (93002:005:0277) katastriüksusel.

Pärnu jõe loodusala osakaal suureneb Pärnu jõgi (63801:001:0786), Särghava (93002:004:0213), Kurgja-Linnutaja (93002:005:0004) ja Kurgja-Linnutaja (93002:005:0009) katastriüksusel.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, sest ajakohase piiri ja kaitsekorraga tagatakse looduskeskkonna ja teiste kaitseväärtuste säilimine, millega aidatakse kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määruse kaitse-eesmärkide täiendamine metsaelupaigatüüpidega aitab kaasa väärtuslike metsaelupaikade säilitamisele ja nende soodsa seisundi saavutamisele.

Kurgja-Linnutaja maastikukaitseala territoorium on valdavalt juba kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele. Määruse jõustumine ei too kaasa organisatsioonilisi muutusi.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Selle käigus ei esitatud vastuväiteid, et määruse jõustumine takistaks kehtivate planeeringute teostamist. LKS § 9 lõike 71 punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üks eesmärk saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis on eelnõuga seotud.

Määruse jõustumine ei too kaasa RMK-le metsa majandamisest saamata jäävat tulu, kuna riigimetsa maa arvatakse moodustatavalt kaitsealalt välja.

Kuna piiride korrigeerimise käigus kaitseala pindala vähenes, siis kaasneb eelnõu jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude mõningane suurenemine, sest väheneb kaitseala piiranguvööndi kogupindala. Summa, mille võrra tulu suureneb, ei ole märkimisväärne. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 11 kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt LKS §-s 31 sätestatud piiranguvööndi ja 5. peatükis sätestatud hoiualade maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Kaitseala ümbertsoneerimisega arvatakse sihtkaitsevööndisse täiendavalt 2,9 ha ja piiranguvööndisse 0,3 ha kaitseta ala. Varem kaitstavale alale kuulunud alast arvatakse sihtkaitsevööndisse 10,9 ha ja hoiualasse 7,5 ha, piiranguvööndisse jääb endiselt 62,4 ha. Kaitse alt arvatakse välja 23,3 ha. Võrreldes varasemaga laekub maamaksu Põhja-Pärnumaa vallale rohkem ligikaudu 13,71 eurot aastas.

Vastavalt LKS §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest, lähtudes Vabariigi Valitsuse 8. juuli 2004. a määruses nr 242 „Kaitstavat loodusobjekti sisaldava kinnisasja riigi poolt omandamise ja ettepanekute menetlemise kord ning kriteeriumid, mille alusel loetakse ala kaitsekord kinnisasja sihtotstarbelist kasutamist oluliselt piiravaks, ning kinnisasja väärtuse määramise kord ja alused“ esitatud tingimustest. Arvestades asjaolu, et ala on juba valdavalt kaitse all, on eramaade riigile omandamise kohustus juba suures ulatuses olemas. Eramaa riigile omandamise kohustused suurenevad kokku 13,8 ha seni kaitseta ja piiranguvööndisse kuulunud eramaa sihtkaitsevööndisse arvamisel. Maa-ameti tehingute andmebaasi alusel toimus Põhja-Pärnumaa vallas 2021. aastal 3104 ha maatulundusmaaga 249 tehingut kogusummas 14 513 357 eurot, seega on ühe hektari hind keskmiselt 4675 eurot ning täiendava omandamiskohustusega 13,8 ha maatulundusmaa sihtotstarbega eramaa riigile ostmise korral oleks selle hind 64 515 eurot. Tegemist on hüpoteetilise summaga, kuna maid omandatakse riigile maaomaniku taotluse alusel ja senise praktika põhjal ei ole suurem osa maaomanikke maa riigile võõrandamisest huvitatud.

Eramaaadel saamata jääva puidutulu arvutamise aluseks on võetud Natura 2000 metsaalade metsaressursi keskmine väärtus, mille alusel arvutati keskmine eeldatav aastane tootlus. Selle järgi on saamata jääv puidutulu sihtkaitsevööndis 134 eurot/ha ja piiranguvööndis 72 eurot/ha aastas. Käesoleva määrusega tzoneeritakse erametsa piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse

10,9 ha ja seni kaitseta metsa sihtkaitsevööndisse 2,9 ha, seega on saamata jääva puidutulu hinnanguline väärtus eramaal 1064,4 eurot aastas.

Natura 2000 alal asuvale või väljaspool Natura 2000 ala asuvale looduskaitseaduse § 4 lõike 1 punktis 1 või 4 nimetatud kaitstava loodusobjekti sihtkaitsevööndis asuvale erametsamaale on õigus taotleda toetust, mida makstakse Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) ning kaasfinantseeritakse Eesti riigi eelarvest. Toetuse eesmärk on kompenseerida metsaomanikele osaliselt looduse kaitsmise tõttu metsast saamata jäävat tulu. Toetuse andmise tingimused ja kord on kehtestatud 23. detsembri 2022. a määrusega nr 78 „Perioodi 2023–2027 Natura 2000 erametsades elurikkuse soodustamise toetus“, mille kohaselt on toetuse määr piiranguvööndis, hoiualal ja piiranguvööndiks või hoiualaks projekteeritaval alal asuva metsaala ühe hektari kohta 60 eurot aastas. Toetusmäär sihtkaitsevööndis, piiranguvööndis asuvas või hoiualal asuvas nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taime- ja loomastiku kaitsest (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) lisas 1 nimetatud metsaelupaigas ja sihtkaitsevööndiks projekteeritaval alal asuva metsaala ühe hektari kohta 134 eurot aastas. Kurgja-Linnutaja maastikukaitseala moodustamisega suureneb erametsa osakaal sihtkaitsevööndis 10,9 ha. Kaitseala moodustamisega suureneb erametsa toetuse hinnanguline kulu riigile 1460,6 euro võrra aastas.

ELME projekti¹⁸ käigus koostatud süsinikuvaru kaardikihtide alusel on Kurgja-Linnutaja maastikukaitseala erinevate koosluste hinnanguline summaarne süsinikuvaru 42 134 t ning soomuldades 27 881 t. Looduse hüvede väärtuse hinnastamisel laialdaselt kasutatava süsinikukaubanduse süsteemi (ETS – Emissions Trading System) hetkehinda (06.12.2022 seisuga 87 eurot/t) arvestades oleks see rahalises vääringus ligi 3,6 miljonit eurot. Soo- ja turvastunud ning gleimullad on süsiniku sidujad pikaajaliselt – hinnanguliselt seotakse ainuüksi turbasse tuhandeteks aastateks 0,2–0,3 t süsinikku hektari kohta aastas. Kurgja-Linnutaja MKA soomuldade pindala (sihtkaitsevööndis, 30,6 ha) arvestades seotakse süsinikku vähemalt 6,12–9,18 t/a, kuid seda eeldusel, et ala säilib sihtkaitsevööndi režiimi abil looduslikuna ja kuivendamata.

Erinevate looduskaitsealade toetuste ja maa riigile omandamise kulud ei ole seejuures summeeritavad, vaid välistavad teineteist ehk juhul, kui maa riigile omandatakse, siis kaob ära toetuste maksmise kohustus. Samuti, kui makstakse toetusi, ei ole samal ajal selle kinnisasja osas riigile omandamise kulutusi.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või

---

¹⁸ Helm, A., Kull, A., Veromann, E., Remm, L., Villoslada, M., Kikas, T., Aosaar, J., Tullus, T., Prangel, E., Linder, M., Otsus, M., Külm, S., Sepp, K., 2020 (täiend 2021). Metsa-, soo-, niidu- ja põllumajanduslike ökosüsteemide seisundi ning ökosüsteemiteenuste baastasemetel üleriigilise hindamise ja kaardistamise lõpparuanne. ELME projekt. Tellija: Keskkonnaagentuur (riigihange nr 198846).

valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

KeÜS kohaselt on ka keskkonnaorganisatsioonidel õigus esitada kaebus kohtusse. Keskkonnaasjades kohtusse pöördumist reguleerib keskkonnaseadustiku üldosa seadus (§-d 30 ja 31), mille kohaselt eeldatakse keskkonnaorganisatsioonide õiguste rikkumist või põhjendatud huvi, kui keskkonnaorganisatsioon vastab teatud kriteeriumidele (§ 31) ja kaebuse ese on seotud keskkonnaorganisatsiooni senise tegevuse või tegevusvaldkonnaga (§ 30 lõige 2).

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastatakse teiste ministriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Siseministerium ja Justiitsministerium kooskõlastasid eelnõu märkusteta, Maaeluministerium kooskõlastas märkustega (kajastatud tabelis). Majandus- ja kommunikatsiooniministerium kooskõlastas eelnõu 03.03.2023.

Teised ministriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.

Märkuse esitaja	Märkuse sisu	Tulemus
Maaeluministerium	Seletuskirjas on kajastatud üleüldist maaparandussüsteemi negatiivset mõju, soov on muuta lauset täpsemaks.	Arvestatud, seletuskirjas muudetud lauset lähtuvalt konkreetse objekti kaitse-eesmärkidest, üldine hinnang maaparandussüsteemi mõjust elurikkusele eemaldatud.